

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย ในประเด็น การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆภายในโรงเรียน และการสอน ของครู โดยศึกษารายละเอียดตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การนำหลักสูตรไปใช้
3. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
4. การจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆในโรงเรียน
5. การเรียนการสอน
6. บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
7. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
8. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
9. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีขอบเขตรวมถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นมา และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้ว ให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม นักการศึกษาของไทยมักนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และการกร่างหลักสูตร (สมิตรี คุณานุกร, 2518) ถ้ามองการพัฒนาหลักสูตรระบบ จะรวมเอาการพัฒนาตัวเอกสารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรด้วย

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

สวัสดิ์ จงกล (2529) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการนำข้อกำหนดของหลักสูตร ไปทำเป็นรายละเอียดในด้าน เอกสารและกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหาร การศึกษาระดับต่างๆ และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการศึกษาในสถานศึกษาคำเนนการ ได้แก่ การจัดทำรายละเอียด เป็นคู่มือหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู กำหนดการสอน ฯลฯ ให้เป็นเอกสารประกอบหลักสูตร

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรมิใช่วิธีการเดียวในการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา แต่การปรับปรุงจุดหมาย โครงสร้างและกระบวนการของหลักสูตรย่อมต้องเป็นการแก้ปัญหาทางวิกฤติของคนไทย คือ ความยากจน สภาพขาดความชำนาญในงานอาชีพ การปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตร ต้องมุ่งไปสู่สัมมาอาชีพ และสัมมาปฏิบัติและคำนึงถึงการผสมผสานระหว่างวิชาการกับวิชาชีพ

สัจจิต อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร จะมีความหมายกว้าง โดยจะหมายถึงการดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นก็ได้ ซึ่ง คำศัพท์ ที่มีความใกล้เคียงกับการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุดก็คือ การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) และการร่างหลักสูตร (Curriculum Planning) สำหรับการสร้างหลักสูตร (Curriculum Construction) ค่อนข้างจะมีความหมายแคบคือ มุ่งถึงการสร้างหลักสูตรหรือ จัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่แต่อย่างเดียว ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Improvement) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (Curriculum Revision) และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Curriculum Change) ค่อนข้างจะมุ่งถึงการจัดทำหลักสูตรโดยอาศัยหลักสูตรที่มีอยู่เดิมเป็น ฐาน จึงค่อนข้างจะแคบกว่าคำว่า การพัฒนาหลักสูตร

สุมิตร คุณานุก (2523) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร มิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะ ในระดับกระทรวงศึกษาธิการหรือที่เรีกกันทั่วๆไปว่าระดับชาติเท่านั้น แต่กระจายต่อไปในระดับ ต่างๆได้ถึง 4 ระดับดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน
4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน

กรมวิชาการ (2534) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาส ให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการปรับปรุงเพิ่มเติมหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการ ของท้องถิ่น ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การเพิ่มเติมรายละเอียด เนื้อหา ในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว
2. กำหนดกิจกรรมเสริม
3. ทำสื่อเสริม
4. พัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน
5. จัดทำรายวิชาใหม่ ในกลุ่มวิชาบังคับเลือก และ เลือกเสรี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า กระทรวง ศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตร โดยกระทรวงศึกษาธิการ

จัดทำหลักสูตรแม่บทซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้างรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ตลอดจนระเบียบวัดผลและประเมินผลการเรียน และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นนำหลักสูตรแม่บทไปพัฒนาให้สอดคล้องกับ สภาพความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนที่มีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจสรุปว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การสร้าง หรือการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น โดยการดำเนินงานนี้ต้องสอดคล้องกับ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรแม่บท มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในแต่ละระดับ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกประการส่งผลต่อการนำหลักสูตรไปใช้ โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีการประเมินผลเพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ

2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรจะมีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญต่างๆ มีนักการศึกษาทั้งของไทย และต่างประเทศ ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962) ได้เสนอลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน โดยแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ

- 1) สำรวจปัญหาความต้องการ และความจำเป็นของสังคม
- 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 3) คัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาสอน
- 4) จัดลำดับเนื้อหา
- 5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 6) จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
- 7) กำหนดวิธีประเมินผล และแนวทางปฏิบัติ

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้สรุปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยตั้งเป็นคำถาม

ไว้ 4 ข้อ ดังนี้

- 1) มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้แก่เด็ก
- 2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว
- 3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
- 4) จะพิจารณาได้อย่างไรว่า บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้

สุมิตร คุณานุก (2523) กล่าวว่า ขบวนการพัฒนาหลักสูตรมีลักษณะเป็นวัฏจักร ดังนี้

- 1) การกำหนดความมุ่งหมาย
- 2) การเลือกและจัดเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย
- 3) นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลตามที่มุ่งหมายไว้
- 4) การประเมินผลหาข้อบกพร่องของขบวนการนี้
- 5) การนำผลที่ได้ไปปรับปรุงหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตรจึงเริ่มต้นด้วยขบวนการ และขั้นตอนเดิมอีกคือ ปรับปรุงความมุ่งหมายเมื่อความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นแม่บทเปลี่ยนไป ขบวนการที่เหลือก็ต้องถูกเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องรับกันจนมาถึง การประเมินผลหลักสูตร และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลไปปรับปรุงหลักสูตรอีก เป็นวัฏจักรวนเวียนต่อเนื่องกันไป

สัจจิต อุทรานันท์ (2528) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความครอบคลุมถึง การร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย
- 3) การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
- 4) การกำหนดมาตรฐานการวัดและประเมินผล
- 5) การนำหลักสูตรไปใช้
- 6) การประเมินผลการใช้หลักสูตร
- 7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ช่างง บัวศรี (2532) กล่าวว่า ในการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
- 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 3) การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
- 4) การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
- 5) การเลือกเนื้อหาวิชา
- 6) การจัดทำวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน
- 7) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- 8) การกำหนดคฤทศาสตร์การเรียนการสอน
- 9) การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้

สำหรับขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรต้นแบบ ให้เป็นหลักสูตรแม่บท มีกิจกรรมที่จะต้องกระทำเพิ่มอีกสองขั้นตอนคือ

- 1) การจัดทำหน่วยการเรียนรู้การสอน เพื่อการทดลองและทดสอบหลักสูตร
- 2) การทดลองและทดสอบหลักสูตรต้นแบบ

เมื่อครบ 9 ขั้นตอนแรก เราจะได้หลักสูตรต้นแบบ และเมื่อครบ 2 ขั้นตอนหลัง เราจะได้หลักสูตรแม่บท

ชวิษ์ชัย ชัยจิราภากุล (2529) กล่าวว่า นักพัฒนาหลักสูตร จะเสนอรูปแบบในลักษณะที่ยากและน้อยขั้นตอน หรือในลักษณะที่ละเอียดและมากขึ้นตอน แต่ที่จริงแล้วจะไม่มี ความแตกต่างกันมากนักในการปฏิบัติ ถ้าจะกล่าวสรุปในลักษณะกลางๆ ของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร แล้วก็อาจกล่าวได้ว่า มีอยู่ 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร
- 2) การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร
- 3) การนำหลักสูตรไปใช้
- 4) การประเมินผลหลักสูตร
- 5) การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่มีลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบที่ครบวงจรเริ่มแต่วางแผน และดำเนินงานตามแผนให้ได้มาซึ่งหลักสูตรต้นแบบ หรือหลักสูตรแม่บท ตลอดจนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อนำหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอน ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตที่กำประโยชน์คือสังคม โดยจะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ความสามารถพัฒนาตนเองได้ พัฒนางานหรืออาชีพและพัฒนาสังคมได้ สู้กับผลผลิตจากหลักสูตรนี้ ประเทศชาติจะได้พลเมืองที่มีคุณลักษณะ เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

การนำหลักสูตรไปใช้

1. ความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยมีนักการศึกษาให้ทัศนะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2531) กล่าวว่า การจัดการศึกษาโดยเฉพาะระดับประถมศึกษาจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวขึ้นอยู่กับโรงเรียนซึ่งมีคณะครู นักเรียน โดยมีผู้บริหาร โรงเรียน เป็นตัวจักรสำคัญ ในการนำหลักสูตรไปใช้

อัปสร มีสิงห์ (2534) กล่าวว่า หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นกับครูผู้สอน หากครูไม่ร่วมมือ ไม่นำหลักสูตรไปปรับใช้ให้เหมาะสมแล้ว หลักสูตรที่คิดว่าเขียนไว้อ่างสวยงามก็จะเป็นเพียง "ฝันที่ไม่เป็นจริง"

สำนักงานศึกษาธิการเขต 12 (2530) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน และครูนำเอาหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งรวมไปถึงด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

สันติ ชรรมบำรุง (2525) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึงการที่ผู้บริหารโรงเรียน และครูเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียน สามารถสอนและเรียนได้

สัจจ อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่าขั้นตอนของการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ยอมรับกันว่าการใช้หลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จ หรือ ความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับ ความสำคัญของขั้นตอนของการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากว่าถึงแม้ว่าหลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตามยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บุญมี เสงี่ยม (ม.ป.ป.) กล่าวว่า หลักสูตรจะเป็นเครื่องมือพัฒนาประเทศได้ก็เพียงใดนั้น สัมพันธ์กับการนำไปใช้ เพราะถ้าไม่มีการนำไปใช้จะไม่มีการเรียนการสอนเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนการสอนตามแนวการ หรือหลอมบุคคลตามที่ประเทศชาติต้องการ การนำหลักสูตรไปใช้ จึงมีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ อีกหลายประการ

โบซองส์ (อ้างถึงใน วาสนา ๓ นคร, 2532) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกระบวนการสำคัญที่สุด คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดสภาพแวดล้อม ในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน

ธำรง บัวศรี (2532) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะนอกจากจะมีการวางแผน และเตรียมการล่วงหน้าแล้วยังจะต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดด้วย

จะเห็นได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรที่จะนำหลักสูตรแม่บท โดยส่วนรวมของประเทศสู่การพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา ในระดับนั้น ๆ อย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้ปฏิบัติการในระดับโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการดำเนินการดังกล่าว ที่จะทำให้หลักสูตรนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่

2. ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้

หลังจากมีการสร้าง หรือพัฒนาหลักสูตร โดยผ่านการปรับปรุงเว็บไซต์แล้วจึงจำเป็นต้องดำเนินการที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะต้องกระทำคือ การดำเนินงานเมื่อหน่วยงานเจ้าสังกัดอนุมัติให้นำหลักสูตรไปใช้ได้เสียก่อน สำหรับกระทรวงศึกษาธิการก็จะต้องผ่านสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการไปจนถึงขั้นเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ ส่วนทางทบวงมหาวิทยาลัยก็จะต้องผ่านสภามหาวิทยาลัย จนถึงขั้นเสนอให้รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบ

ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้นี้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้เสนอแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่

กระทรวงศึกษาธิการ (2525) กล่าวว่า การใช้หลักสูตรนั้นประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติเกี่ยวโยงกัน โดยบุคลากรหลายฝ่าย คือ

1) การบริหาร ได้แก่ การจัดการให้มีการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามหลักสูตร รวมถึง การสนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์แก่โรงเรียน

2) การนิเทศติดตามผล ได้แก่ การช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆในโรงเรียนเป็นไปตามหลักสูตร รวมทั้งการตรวจสอบ และประเมิน การปฏิบัติงานของโรงเรียน

3) การเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการกิจกรรมโดยครูและนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ ความคิด มีคุณธรรม และมีลักษณะกิริยาตาม จุดประสงค์ของหลักสูตร

4) การจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ การจัดการกิจกรรม และ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอน

5) การวัดผลการเรียน ได้แก่ กระบวนการตรวจสอบนักเรียนว่าได้ไปถึง จุดหมายปลายทางที่หลักสูตรต้องการหรือไม่เพียงใด และบอกว่ามีส่วนใดที่บกพร่อง ต้องแก้ไข ปรับปรุงต่อไป

กรมวิชาการ (2534) กล่าวว่า ในการช่วยให้หลักสูตรบรรลุจุดหมายนั้น สิ่ง ที่ จำเป็นต้องคำนึงถึงมีดังนี้

- 1) การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการให้หลักสูตร
- 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) การจัดทำกำหนดการสอน และตารางสอน
- 4) การจัดชั้นเรียน
- 5) การนิเทศติดตาม และประเมินผล การใช้หลักสูตรของโรงเรียน
- 6) การส่งเสริมงานด้านวิชาการ
- 7) แนวปฏิบัติในห้องเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กล่าวถึงจุดสำคัญ ของการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ว่า มีลักษณะดังนี้

- 1) ให้หลักสูตรเป็นต้นนำการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
- 2) ให้จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับท้องถิ่นที่แท้จริง และสภาพสังคม เศรษฐกิจ ในท้องถิ่น

3) ให้จัดการเรียนการสอนสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง โดยส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและการงานอาชีพโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึงขั้นตอนการใช้หลักสูตรของครูให้ได้ผลดี ควรปฏิบัติดังนี้

- 1) คู่มือตารางสอนว่าสอนชั้นใด วิชาใด ใช้น้ำหนักเท่าใด
- 2) ศึกษาแผนการสอนในเรื่องเนื้อหา ความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล
- 3) แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการประเมิน และเกณฑ์ต่าง ๆ
- 4) ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้น
- 5) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนและยึดแนวทางตามที่เอกสาร

หลักสูตรกำหนด

- 6) ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครอบคลุมทั้ง ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย และทักษะกระบวนการ
  - 7) ประเมินผลหลังเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้ของ นักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนในการจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงได้กำหนดแนวทางการใช้หลักสูตรไว้ ดังนี้

- 1) การจัดทำแผนการสอน
- 2) การจัดทำตารางสอน
- 3) การจัดครูเข้าสอน
- 4) การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน
- 5) หนังสือเรียนและเอกสารหลักสูตร

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2525) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 1) การเตรียมวางแผนงานเพื่อให้หลักสูตรใหม่

- 2) การเตรียมการจัดอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่
- 3) การจัดครูเข้าสอน
- 4) การจัดตารางสอน
- 5) การจัดบริการ วัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียน
- 6) การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร กับผู้ปกครองและคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนชุมชน เกี่ยวกับจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง การจัดประสบการณ์การเรียน
- 7) การจัดสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ และการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร

8) การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร
 ชำรง บัวศรี (2532) กล่าวว่า เมื่อได้ปรับปรุงหลักสูตร รวมทั้งวัสดุหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการและอื่นๆ ที่จำเป็นแล้ว งานขั้นต่อไปก็คือ การนำเอาหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนอย่างแพร่หลายในเรื่องนี้มีสิ่งที่ต้องทำอยู่ 4 เรื่อง คือ

- 1) การวางแผนนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม
- 2) การเตรียมการก่อนนำหลักสูตรไปใช้
- 3) การตรวจสอบความพร้อม
- 4) การบริหารงานการใช้หลักสูตร

สัจจิต อุตรานนท์ (2527) กล่าวว่า งานที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจะมีงานหลักอยู่ 3 ลักษณะ คือ

- 1) งานบริหารและบริการหลักสูตร
- 2) งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 3) งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

สุมิตร คุณานุก (2523) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมาย และการสอนของครู ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมาย และการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้ออกมาในรูปของเอกสารหลักสูตรที่เรียกทั่วไปว่า ประมวลการสอน โครงการสอน หรือแผนการสอน ซึ่งจะถ่ายทอดความของหลักสูตรให้กระจ่างมากขึ้น และเมื่อครูจะทำการสอนจริงนั้น อาจต้องทำบันทึกการสอนอีกด้วย เพื่อให้เห็นแนวทางในการสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียน การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลายๆด้านมาเสริม การนำหลักสูตรไปปฏิบัตินั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ เช่น ขนาดของห้องเรียน และจำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน ประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน แบบเรียน ฯลฯ

3) การสอน ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่จะมีผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนควรอ่านวสความสะดวก ให้ความรู้คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผล ตามจุดหมาย ของหลักสูตร จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรที่กล่าวข้างต้น หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลัก 3 ประการ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร
3. การจัดการเรียนการสอน

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ของเขตการศึกษา 6 ในขอบเขตของกิจกรรมหลักทั้ง 3 กิจกรรม ดังกล่าว สำหรับรายละเอียดของกิจกรรมหลักทั้ง 3 ประการ ดังนี้

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. การวางแผนการใช้หลักสูตร

การเตรียมวางแผนเพื่อให้หลักสูตร ครูใหญ่ และคณะกรรมการโรงเรียนจะต้องศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรอย่างแท้จริงว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้มีเป้าประสงค์ ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนและชุมชน เพียงไร ส่วนใดของหลักสูตรที่จะทำให้เกิดการมีเอกภาพของชุมชนได้อย่างไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้น ทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง วัสดุประกอบหลักสูตร และแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่จะเข้ามามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด การจัดสรรงบประมาณได้กระทำไว้อย่างชัดเจน แน่นนอนมีอยู่ในแผนและ นโยบายหรือไม่ อาคารสถานที่ที่จะต้องปรับใช้กับหลักสูตรใหม่มีเพียงพอแล้วหรือยัง การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร จะกระทำโดยวิธีใด และจะต้องคำนึงถึง นักการศึกษา ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญ เหมือนกันกับการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาสำรวจข้อมูลต่างๆ เพื่อวางแผนการพัฒนาหลักสูตร จะต้องกระทำอย่างละเอียดรอบคอบ และต้องใช้เวลาเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลเหล่านี้มา ประกอบการพิจารณาโดยการ ได้ศึกษาข้อมูลอย่างกว้างขวาง จะต้องกระทำอย่างชัดเจนและมีขั้นตอนการใช้หลักสูตรก็จะบรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายความไม่พร้อมของการใช้หลักสูตร การขาดความเข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ แม้ว่าตัวหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมาอย่างดีเลิศเพียงใด (วิเชียร วงษ์ใหญ่, 2525)

2. การจัดทำแผนการสอน

แผนการสอน หมายถึง หนังสือที่มีจุดประสงค์เพื่อให้แนวทางการเรียนการสอนแก่ครูโดยจัดทำเป็นกลุ่มประสบการณ์ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ในแผนการสอนจะมีข้อเสนอแนะว่าจะสอนเรื่องอะไร นานเท่าใด เพื่อจุดประสงค์อะไร ปฏิบัติกิจกรรมอะไร

และวัดผลอย่างไร หรืออีกนัยหนึ่ง แผนการสอนเป็นเรื่องขยายหลักสูตร เป็นเครื่องมือช่วยผู้สอนดำเนินงานการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามหลักสูตร ทั้งวัตถุประสงค์ ความคิดรวบยอด เนื้อหา และการประเมินผล โดยเสนอแนะกิจกรรมการเรียนและสื่อการเรียนที่สอดคล้องกับเนื้อหาไว้ ให้ผู้สนใจเลือกได้ตามความจำเป็น และความเหมาะสม (กรมวิชาการ, 2525)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า แผนการสอนคือ การนำวิชาที่จะต้องสอนตลอดภาคเรียนมาสร้างเป็นแผนกิจกรรมการเรียน การสอน การใช้สื่อ/อุปกรณ์การสอน และการวัดประเมินผล สำหรับเนื้อหาและจุดประสงค์ การเรียนย่อยๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์ และตรงกับชีวิตจริงในท้องถิ่น

การจัดทำแผนการสอน เป็นการผสมผสานเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียน จากหลักสูตร กับหลักจิตวิทยาการศึกษา หรือนวัตกรรมการเรียนใหม่ ๆ และปัจจัยความพร้อมของโรงเรียน ตลอดจนความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอนจะช่วยให้ครูมีทิศทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึง การวางแผนในการทำแผนการสอน โดยครูควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตร เพื่อให้เข้าใจ หลักการ จุดหมาย โครงสร้างของ กลุ่มประสบการณ์ต่างๆ จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ และคำอธิบายกลุ่มประสบการณ์ซึ่ง ได้กล่าวถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อ่อนของนักเรียน เนื้อหาสาระสำคัญตลอดจนวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้วิชาที่ครูจะสอนในแต่ละรายวิชา

2) ศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตร คู่มือหลักการสอน แนวการสอน เพื่อให้เข้าใจ จุดเน้นของหลักสูตร เหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร สาระสำคัญที่ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ พิจารณาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์

3) นำโครงสร้างเนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ และจุดประสงค์รายวิชามากำหนดหัวข้อเนื้อหาหลัก หัวข้อเนื้อหาย่อย โดยให้สัมพันธ์กับอัตราเวลาเรียนที่กำหนดให้แต่ละกลุ่มประสบการณ์เป็นการทำกำหนดการสอนระยะยาว

4) ศึกษาตัวอย่างแนวการสอน ในคู่มือครู แล้วจัดทำแผนการสอน กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาเรียนให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้อันแต่ละหัวข้อเพื่อครุณาไปปรับสอนให้เหมาะสมกับเวลาที่จัดไว้ในตารางเรียนของแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์ต่อไป

5) จัดทำแผนการสอน โดยครูจะต้องพิจารณาหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาประกอบ เช่น หนังสือค้นคว้า อ้างอิง สำระสำคัญสำหรับครู หนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน วิสัตุสำหรับนักเรียนฝึกปฏิบัติ ข้อทดสอบ สำหรับวัดและประเมินผลนักเรียน

สงบ ลักษณะ (2534) เสนอแนะแนวทางการจัดทำแผนการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่งตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ทำความเข้าใจกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตร ฉบับปรับปรุง และนำมาใช้เป็นกรอบแนวปฏิบัติในการวางแผนจัดการเรียนการสอน

2) เขียนจุดประสงค์การเรียนสำหรับวิชานั้นในลักษณะเป็นจุดประสงค์ปลายทางที่ควรจะต้องเกิดขึ้นกับนักเรียน เมื่อได้เรียนวิชานั้นจนครบถ้วนแล้ว (ปกติ คือ ผลสุดท้ายเมื่อเรียนครบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปี) สิ่งที่ให้ช่วยในการเขียนจุดประสงค์การเรียนในลักษณะจุดประสงค์ปลายทางนี้ คือ

- จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ ถ้าเป็นการสอนระดับประถมศึกษาหรือจุดประสงค์ของวิชา ถ้าเป็นการสอนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งจะมิกกล่าวไว้ในหลักสูตรก่อนจะจำแนกเป็นรายหน่วยหรือรายวิชาย่อย

- คำอธิบายรายวิชาในวิชาหรือหน่วยย่อย หรืองานที่กำหนดในหลักสูตร

3) เขียนโครงสร้างของวิชาที่จะสอนทั้งวิชาซึ่งนิยมเรียกว่า "กำหนดการสอน" โดยกำหนดส่วนประกอบ คือ

- หัวข้อเรื่องย่อย ๆ อาศัยหัวข้อเรื่องวิชาที่อ่าน จากคำอธิบายรายวิชา และอาจค้นคว้าจากหนังสืออ้างอิงประกอบหรือใช้หัวข้อปัญหาในชีวิตจริงตามความต้องการของชุมชน

- จำนวนคาบที่ควรใช้ในการสอนแต่ละหัวข้อเรื่องข้ออาศัยการคำนวณจากจำนวนคาบที่มีจริงตลอดภาคเรียนตามข้อกำหนดของหลักสูตร และพิจารณาน้ำหนักของปริมาณเรื่องราวที่จะกล่าวถึงในหัวข้อเรื่องนั้น

- สำระสำคัญที่เน้นถึงความคิดรวบยอด หรือหลักการ หรือทักษะ หรือลักษณะนิสัย ที่ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในการเรียนแต่ละหัวข้อเรื่องนั้น จะเป็นหัวใจ หรือตะกอนของความรู้ความสามารถที่จะให้ติดค้างกับนักเรียนไปในอนาคต ปกติสำระสำคัญนี้จะเป็นการรอบกำหนดจุดประสงค์การเรียนประจำหัวข้อเรื่องนั้น

- จุดประสงค์การเรียนในลักษณะจุดประสงค์นำทางประกอบหัวข้อเรื่องย่อยแต่ละหัวข้อ

4) สร้างแผนการสอนโดยหยิบยกหัวข้อเรื่องจำนวนคาบ สำระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียน (จุดประสงค์นำทาง) ของแต่ละหัวข้อเรื่องมาทำเป็นแผนการสอนโดยทั่วไปแล้วสมมติว่าในกำหนดการสอนมี 23 หัวข้อเรื่อง ก็ควรทำแผนการสอนได้อย่างน้อย 23 แผน หรือชอชย่อยให้มากกว่า 23 แผนก็ได้

ทั้งนี้หัวข้อและแบบฟอร์มของการเขียนแผนการสอนอาจปรับปรุงได้หลากหลายมีทั้งแบบใช้ตารางคล้ายการทำบันทึกการสอน หรือแบบบรรยายโดยไม่ใช้ตารางก็ได้ สิ่งที่ต้องระวังให้ชัดเจนในแผนการสอน ได้แก่

- ชื่อเรื่อง
- จำนวนคาบ
- สำระสำคัญ
- จุดประสงค์การเรียน
- กิจกรรมการเรียนการสอน
- สื่อการเรียนการสอน
- การวัดผลประเมินผล

ถ้าแผนการสอนมีรายละเอียดชัดเจนถึงกิจกรรมนักเรียนบทบาทของครู การใช้สื่อ การวัดผล จนผู้อ่านมองเห็นภาพพฤติกรรมจริงๆ ในห้องเรียนได้สมบูรณ์ ก็ถือว่าเป็นแผนการสอนที่ดี และไม่จำเป็นต้องทำบันทึกการสอนอีกก็ได้ เพราะแผนการสอนที่ชัดเจนใช้แทนบันทึกการสอนได้

วัลลภ กันททรัพย์ (อ้างถึงในเอกสาร " ทักษะกระบวนการกับการสอน ", 2534) ว่า แผนการสอนที่ดีควรมี กิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าลักษณะ 4 ประการ คือ

- 1) เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามความมุ่งหมาย
  - 2) เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ หรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหา หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง
  - 3) เป็นแผนการสอนที่เน้นกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และนำกระบวนการไปใช้
  - 4) เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น
- หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จราคาสูง

จะเห็นว่าแผนการสอนของครู เป็นหัวใจสำคัญของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนด เนื่องจากสภาพท้องถิ่น และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นผู้กำหนดว่า จะต้องเลือกใช้กิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน ลักษณะใดจึงจะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และไม่มีใครรู้เรื่องนั้นดีเท่า "ครู"

3. การจัดวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตร

วัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องเจตนารมณ์ของหลักสูตร และนั้นหน่วยงานและโรงเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องมีวัสดุ และเอกสารประกอบหลักสูตร ตลอดจนมีระบบบริการในเรื่องนี้ เพื่อให้หน่วยปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมีเอกสารดังกล่าวครบถ้วน สามารถนำไปใช้ได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ , 2534)

วัสดุแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การสอนสำหรับครู และ วัสดุฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน กรมต้นสังกัด โรงเรียน และผู้ปกครองมีหน้าที่จัดมาบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของครูดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารหลักสูตรเป็นเอกสารที่บอกแนวทางในการจัดการศึกษา และการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย กรมวิชาการเป็นผู้ดำเนินการพิมพ์เผยแพร่สำหรับเอกสารหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนต้องศึกษา และใช้เป็นแนวปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่

- 1) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 2) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 3) คู่มือการเฝ้าผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 4) คู่มือการจัดกิจกรรม ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 5) คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการกำหนดหนังสือเรียนสำหรับเลือกใช้ในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และบัญชีรายชื่อหนังสือเรียน และสื่อการเรียนอื่น ๆ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
- 6) คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก. 132/2534 เรื่องปรับปรุงรายชื่อพระพุทธรูปศาสนา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 7) เอกสารแนะนำหลักสูตรฉบับปรับปรุง
- 8) หลักการของหลักสูตรฉบับปรับปรุง
- 9) แนวการจัดทำแผนการสอน
- 10) คู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ม.1-3
- 11) คู่มือการจัดกิจกรรมสภากาชาด ม.1-3
- 12) คู่มือการจัดกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ม.1-3.
- 13) คู่มือการจัดบริการแนะแนวระดับมัธยมศึกษา
- 14) คู่มือการสอนวิชาภาษาไทย ม.1-3
- 15) คู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษา (พุทธศาสนา) ม.1-3

- 16) คู่มือการสอนวิชาศิลปศึกษา ม. ต้น
- 17) คู่มือการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ม. 1-3
- 18) คู่มือการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ม. 1-3
- 19) คู่มือการสอนวิชาพลานามัย ม.1-3
- 20) คู่มือการสอนวิชาการงาน งานบ้าน
- 21) คู่มือการสอนวิชาการงาน การจัดการในบ้าน
- 22) คู่มือการสอนวิชาการงาน งานช่างพื้นฐาน
- 23) คู่มือการสอนวิชาการงาน งานเกษตรพื้นฐาน

กรมวิชาการ (2534) กล่าวถึง การบริการวัสดุและเอกสารประกอบหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานหลักสูตรมีสิ่งดังกล่าวครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ได้อย่างสะดวก ทันเวลา และคุ้มค่า โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ครูวิเคราะห์และตรวจสอบความต้องการวัสดุ เอกสารประกอบหลักสูตร แล้วแจ้งให้โรงเรียนทราบ
- 2) โรงเรียนรวบรวมและวิเคราะห์ความต้องการของครู แยกประเภทเป็นสิ่งที่ต้องจัดหาและจัดซื้อ
- 3) โรงเรียนส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่ให้บริการ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด สำหรับสิ่งที่ต้องจัดซื้อโดยใช้งบประมาณ
- ส่วนสิ่งที่ต้องจัดหา ซึ่งได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรม การสอน ฯลฯ ที่เป็นของท้องถิ่น ให้ส่งไปยังศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ศูนย์วิชาการจังหวัด และเขตการศึกษา
- 4) หน่วยงานที่ให้บริการตามข้อ 3 วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการผลิต หรือจัดทำตามความต้องการ แล้วนำไปบริการโรงเรียนหรือหน่วยปฏิบัติ
- 5) หน่วยงานตามข้อ 3 ซึ่งได้แก่ เขตการศึกษาและจังหวัดส่งข้อมูลไปยังกรมวิชาการ เพื่อขอบริการในเรื่องเอกสารหลักสูตรและความช่วยเหลือทางวิชาการ ในกรณีไม่สามารถจัดบริการให้หน่วยปฏิบัติได้
- 6) กรมวิชาการวิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการช่วยเหลือตามบทบาทหน้าที่

จะเห็นว่าวิศุ ได้แก่ อุปกรณ์การสอนสำหรับครู และวิศุฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน กรมต้นสังกัดโรงเรียนและผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดมาบริการ เพื่อช่วยให้การจัดการเรียน การสอน ของครูดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนเอกสารหลักสูตร เป็นเอกสารที่บอกแนว ทางในการจัดการศึกษา และการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย กรมวิชาการ เป็นผู้ดำเนินการพิมพ์เผยแพร่

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตร เป็นหน้าที่ โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน โดยยึดเป้าหมายและหลักการของหลักสูตร ตลอดจนจุดเน้นต่างๆ (กรมวิชาการ, 2534) ดังนี้

- 1) การสอนตามแนวทางของหลักสูตร คือ การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามรูปแบบ ของการปฏิบัติในชีวิตจริง
- 2) สภาพแวดล้อมที่สำคัญจะเป็นตัวแบบให้ผู้เรียน
- 3) จัดบรรยากาศให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และทำงานร่วมกัน
- 4) จัดให้มีห้องสมุด มุมหนังสือ หรือแหล่งวิชาที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า หา ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน ตามแนวทางของหลักสูตร
- 5) มีบริเวณสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
- 6) จัดสถานที่สำหรับผู้เรียนได้ฝึกออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
- 7) โรงเรียนต้องจัดบริการทางด้านสุขภาพีบาล สำหรับครู ผู้เรียน
- 8) โรงเรียนต้องจัดอาคารสถานที่ และบริเวณทั่วไปให้มีความสะอาด เรียบร้อย ราบรื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็น และได้อยู่กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นตัวแบบที่ดี อันเป็น การพัฒนาลักษณะนิสัยให้แก่ผู้เรียน
- 9) จัดป้ายนิเทศสำหรับโรงเรียน ห้องเรียน ป้ายสถิติ ป้ายข้อสั่งให้อยู่ในสภาพ เป็นปัจจุบัน และใช้ประโยชน์ได้ การจัดป้ายนิเทศเป็นการประชาสัมพันธ์ เรื่องต่าง ๆ ให้ บุคลากร ในโรงเรียนได้ทราบ ป้ายนิเทศเหล่านี้อยู่ในระดับสูง ค่า ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำ วิศุ หรือข้อความไปคิดได้ด้วยตนเอง

สุมิตร คุสานุกร (2523) กล่าวว่า การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านมารวมกัน การนำหลักสูตรไปใช้นั้นเกิดขึ้นที่โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่างๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่

คุณวุฒสำคัญของการใช้หลักสูตรอันดับแรกจึงอยู่ที่ครูใหญ่ ในฐานะผู้บริหารและบริการหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2523) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตรจึงประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมบุคลากร

เนื่องจากครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตร ครูผู้สอนก็ได้มีการพัฒนาตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การที่จะให้ครูพัฒนาความรู้ความสามารถดังกล่าวได้ จำเป็นต้องจัดให้การอบรมครู เพื่อให้ทราบแนวทางในการดำเนินการสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2527) ได้กล่าวว่าการเตรียมบุคลากรการจัดดำเนินการให้หัวข้อต่อไปนี้

- 1) ปรัชญา และจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งเป็นขั้นต้นของการพัฒนาหลักสูตร
- 2) ลักษณะพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กจะให้ความรู้แก่ครูในการเลือกเนื้อหาความรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในแต่ละวัยที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร
- 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวทางให้ครูได้ศึกษาเพื่อวางแผนงาน ในการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม
- 4) เนื้อหาความรู้ ครูมีความจำเป็นต้องเข้าใจเนื้อหาความรู้ที่จะสอนให้แก่ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง และจะต้องมีความรู้ในด้านเนื้อหาวิชาด้วย
- 5) การวางแผนการจัดการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในด้านการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษา และปรัชญาด้านการศึกษาของชาติ
- 6) การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญหรือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร และการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรต่อไปด้วย

2. การจัดอาคารสถานที่

โรงเรียนต้องจัดเตรียมสถานที่เพื่อใช้เป็นห้องเรียน ห้องพิเศษ จัดให้มีสนามกีฬา พื้นที่ทำการเกษตร ตลอดจนสถานที่เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักสูตรอย่างเพียงพอ และเหมาะสม ตามสภาพของโรงเรียน

3. การจัดงบประมาณ

งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญอีกด้านหนึ่งของการใช้หลักสูตรโดยงบประมาณที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดสรรไว้สำหรับการดำเนินงาน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ งบประมาณหมวดค่าตอบแทน วัสดุ และวัสดุ หมวดเงินอุดหนุน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

1) หมวดค่าตอบแทนวัสดุ และวัสดุ จ่ายเป็นค่าตอบแทนสำหรับการสอนพิเศษ ของวิชาการสอนวิชาอื่นตามหลักสูตร จ่ายในอัตราค่าละ 80 บาท การเบิกจ่ายให้ดำเนินการตามระเบียบ กระทรวงการคลังว่าด้วยการจ่ายค่าสอนพิเศษในสถานศึกษาของทางราชการ พ.ศ. 2533

จ่ายค่าวัสดุในการสัมมนาและฝึกอบรมครูผู้สอนวิชาเฉพาะค่าวัสดุนั้นเป็นค่านั่งหนังสือ แบบเรียน เอกสารหลักสูตรหนังสืออ่านประกอบหนังสืออ่านเพิ่มเติม และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

2) หมวดค่าครุภัณฑ์ จัดให้โรงเรียนเพื่อจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดสรรตามความจำเป็นของโรงเรียนในแต่ละงบประมาณ เช่น อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ อุปกรณ์กีฬา โต๊ะเก้าอี้

3) หมวดเงินอุดหนุน เป็นเงินอุดหนุนทั่วไป ให้เป็นเงินอุดหนุนการศึกษา นักเรียนยากจนเป็นรายหัว เงินงบประมาณจำนวนนี้ โรงเรียนเบิกจ่ายเป็นค่าวัสดุฝึกหัด ค่าวัสดุสอน ค่าวัสดุสอบ หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตามความจำเป็น

4. การจัดตารางสอน

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึง การเรียนรู้อาชีพต่าง ๆ ในการใช้ เวลาเท่า ๆ กัน ระดับของความยากง่าย ของการเรียนรู้อีกข้อแตกต่างกัน นอกจากนี้ ช่วงการเรียนรู้อาจต้องเป็นไป เพื่อส่งเสริม พัฒนาผู้เรียน และเหมาะสมกับวัย และ ความสามารถของผู้เรียน และรวมถึงอัตราเวลาเรียนในแต่ละภาคเรียน และรวมถึงการศึกษา ตลอดจนชั่วโมงสอนของครู สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะต้องจัดทำให้เกิดการสมดุลและเหมาะสม เช่น การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลองจะต้องมีคนใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่า การใช้อาคารสถานที่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วิเชียร วงษ์ใหญ่, 2523) โรงเรียนต้อง จัดทำตารางสอน ตามแผนการเรียนให้สัมพันธ์กันระหว่างบุคลากร รายวิชา คาบเวลา และ รายชั้นเรียน ทั้งที่ควรจัดทำให้เสร็จเรียบร้อยก่อนโรงเรียนเปิดเรียน

5. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาของ โรงเรียน และประชาชนในชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงจะต้องทำเป็นระยะติดต่อกันไป แต่ละครั้งไม่ควรนาน เพราะจะ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย การให้สื่อบางสื่อเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และ หนังสือพิมพ์ จะช่วยได้มาก แต่เราจะประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใดจะต้องถ่วงปรอง อย่างดีที่จะให้ผู้รับเกิดความสนใจ และติดตามความก้าวหน้า ของการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ (บุญมี เสงี่ยมอด, ม.ป.ป.)

การวางแผนประชาสัมพันธ์หลักสูตรควรจัดเป็น 3 ระยะ คือก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และภายหลังการใช้หลักสูตร การวางแผนการประชาสัมพันธ์หลักสูตร (วิเชียร วงษ์ใหญ่, 2523) มีดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์ จะต้องกำหนดหรือระบุสิ่งที่ต้องการประชาสัมพันธ์ไว้ อย่างชัดเจนว่าเพื่ออะไรจะต้องสร้างความสำเร็จในสิ่งใด หรือต้องการแก้ปัญหาใดในหลักสูตร
- 2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายจะต้องระบุให้แน่ชัดว่ากลุ่มเป้าหมาย คือใคร มีพื้นฐานการศึกษา หรือภูมิหลังอย่างไร รวมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ เช่น พื้นฐานทางเศรษฐกิจ

สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งว่าใครจะสามารถเป็นผู้นำความคิดเห็น หรือมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ข่าวสารหลักสูตรไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น

3) การกำหนดหัวเรื่องจะต้องกำหนดให้แน่นอนว่า แนวหัวเรื่องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะเป็นไปเท่าใด ตลอดจนการกำหนดสัญลักษณ์ หรือข้อความที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว

4) การกำหนดระยะเวลาจะต้องมีการกำหนดช่วงระยะเวลาหรือจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น อาจจะเริ่มทำการเผยแพร่เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ล่วงหน้า เป็นการกระตุ้นความสนใจ

5) การกำหนดสื่อและเทคนิคต่างๆจะต้องกำหนดลงไปว่าใช้สื่อหรือเครื่องมือใดบ้าง รวมทั้งเทคนิคอื่น ๆ

6) การกำหนดงบประมาณ จะต้องกำหนดงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินงานให้ชัดเจน การกำหนดงบประมาณ รวมทั้งกำหนดบุคลากรจะต้องใช้ในการดำเนินงาน

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้เพราะการประชาสัมพันธ์หลักสูตร เป็นวิธีการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรทุกฝ่าย เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่มีการปรับตรงจุดใด มีจุดเน้นอย่างไร และมีวิธีปฏิบัติในการใช้หลักสูตรอย่างไร ถ้าทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน จะทำให้เกิดความร่วมมือสนับสนุน การใช้หลักสูตรตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

6. การจัดแผนการเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า การจัดแผนการเรียน คือการที่โรงเรียนดำเนินการจัดรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ และวางแผนการเรียนของตนได้โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งเพื่อให้เด็กเรียนค้นพบความสามารถตรงกับความต้องการและความถนัด เพื่อเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ การจัดทำแผนการเรียนที่ตรงกับความต้องการ และ

ความถนัดของนักเรียน เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้การจัดการศึกษาหลักสูตรประสบความสำเร็จได้ การจัดทำแผนการเรียนดังกล่าว โรงเรียนควรจัดทำเป็นแผนระยะยาวตลอด 3 ปี ไว้และอาจมีการเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนในต้นภาคเรียนได้ตามความเหมาะสม

ภารกิจสำคัญของโรงเรียนในการวางแผนกำหนดรายวิชา กิจกรรมที่จะเปิดสอน คือ การพิจารณาคัดเลือกรายวิชาที่เหมาะสมจากโครงสร้าง ของหลักสูตร

หลังจากโรงเรียนวางแผน กำหนดรายวิชา/ กิจกรรมแล้ว โรงเรียนควรเสนอให้ผู้เรียนทราบว่าโรงเรียนจะเปิดสอนรายวิชา/ กิจกรรมใดในชั้นเรียน และภาคเรียนใด ซึ่งรายวิชา/ กิจกรรมที่โรงเรียนเสนอนั้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

7. การจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้เสนอแนะถึงแนวทางเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรไว้ ดังนี้

- 1) การจัดกิจกรรมต่างๆ ควรมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ไม่ใช่ผู้สั่งการ และครูควรทำหน้าที่ประสานงาน รับรู้ในการจัดวางแผน รวมทั้งนโยบายต่างๆ
- 2) กิจกรรมที่จัดต้องมีจุดหมายที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ดำเนินงานยึดเป็นหลักสูตรในการทำงาน และเป็นขอบเขตของการดำเนินงาน
- 3) รูปแบบการจัดกิจกรรม มุ่งที่จะส่งเสริมพัฒนาตัวนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นต้องคำนึงถึงความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของนักเรียนโดยให้นักเรียนร่วมกิจกรรม แต่ละประเภทด้วยความสมัครใจ และได้ผลดี
- 4) การจัดกิจกรรมควรมีความสำคัญ เท่าเทียมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถานศึกษาควรพยายามจัดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในห้อง

การเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็เป็นส่วนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ เช่นการจัดบริการอาหารกลางวัน เด็กจะได้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนและคุณค่าอาหารที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การบริโภคอาหารที่ได้สัดส่วนถูกสุขลักษณะมารยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะเกิด

การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติโดยไม่รู้ตัว และผลจากการเรียนรู้ จะช่วยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ชีวิตความเป็นอยู่ ของครอบครัวเด็กต่อไป การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ การเชิญ อนามัยโรงเรียนเข้ามาช่วยเหลือเรื่องสุขภาพอนามัยเด็กนักเรียน ก็เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525)

กิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นส่วนที่เสริมความรู้และ ประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่างๆ เพื่อให้รู้จัก และเข้าใจตนเองเสริมการพัฒนา บุคลิกภาพ และลักษณะกิริยาให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หลักสูตรได้กำหนดให้มีกิจกรรม 3 ลักษณะ (กรมวิชาการ, 2535) คือ

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2) กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

จะเห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเต็ม ตามศักยภาพของการเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ โดยให้เป็นผู้มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตร ต้องการ ฉะนั้นการเลือกกิจกรรมเสริมหลักสูตรต้องสอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ และ ความสามารถของผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจะจัดประสบการณ์ต่างๆเหล่านั้น ให้แก่ผู้เรียน ได้อย่างไร จึงจะเหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ

8. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงาน ส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรควรจะได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เป็นการเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าได้ดำเนินการด้วยความถูกต้อง มีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็จะได้หาทางแก้ไขให้คล่องลงไป สำหรับหน่วยงานในระดับ ท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรก็อาจจะมีการดำเนินการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือแก่ ครูผู้ใช้ หลักสูตร เพื่อให้ครูได้ดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

สัจด์ อุกทรานันท์ (2527) กล่าวว่า การนิเทศการใช้หลักสูตร หรือนิเทศการจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศ คือเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือไม่ใช้การคอยตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่ประการใด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นต้องสร้างภาพสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีกับผู้บริหารนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) กล่าวถึง การดำเนินงานเพื่อการนิเทศการใช้หลักสูตร ไว้ดังนี้

- 1) การนิเทศภายในโรงเรียน
- 2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการใช้หลักสูตร
- 3) การจัดกิจกรรม และโครงการที่ส่งเสริมเนื้อหาของหลักสูตร

การนิเทศภายใน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียนตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนลงไปถึงนักการศึกษา ในการที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น เป็นการช่วยให้ครูปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียน ในโรงเรียนเพื่อเป็นการติดตามผลการใช้หลักสูตรและหาทางที่จะแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น สำหรับขอบข่ายของงานที่จะนิเทศ ติดตาม กำกับดูแล ประเมินผลก็คือ ภารกิจของโรงเรียนประถมศึกษา ทั้ง 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานธุรการ งานธุรการการเงินและพัสดุ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามลำดับ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการใช้หลักสูตร วีระ เสาวะโกมุท(2532) มีดังต่อไปนี้

- 1) เอกสาร เป็นสิ่งที่นิยมมากที่สุดเพราะได้ง่าย สะดวก และประหยัด ครูผู้สอนสามารถศึกษาทำความเข้าใจได้ง่าย โดยไม่ต้องรีบร้อน แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้
  - เอกสารหลักสูตร เช่น คู่มือครู แผนการสอนเฉพาะ
  - เอกสารเสริมการเรียน เช่น ชุดการเรียน แบบเรียนสำเร็จรูป ใบงาน ฯลฯ
  - เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ เช่น แผ่นพิมพ์เผยแพร่ข่าวคราวภายในโรงเรียน
  - ชุดประกอบการสอน ที่ใช้ในการเรียนการสอนที่สลับซับซ้อน เช่นสไลด์ เทป

2) การผลิตชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย เอกสารคำแนะนำ คู่มือแบบฝึกหัด แผนภูมิ แผ่นภาพ เทปบันทึกเสียง ฯลฯ

3) การจัดนิทรรศการ เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนสามารถใช้สนับสนุนให้ครูถึงผลงานของตนและนักเรียน มาแสดงแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น สื่อการสอน วิธีการสอน รูปแบบการสอนต่าง ๆ ที่ครูกำลังคิดขึ้น

4) การผลิตวัสดุทัศนูปกรณ์ ได้แก่ การผลิตวัสดุทัศนูปกรณ์ ได้แก่ การผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ที่จะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะให้ทั้งความรู้ เพิ่มพูนทักษะการสอน และ ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และเป็นการฝึกทักษะ สร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก กิจกรรม โครงการต่าง ๆ ได้แก่

- 1) กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน
- 2) กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย
- 3) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา
- 4) กิจกรรมแข่งขันกีฬาและนันทนาการ
- 5) กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด
- 6) โครงการอาหารกลางวัน
- 7) โครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัย
- 8) โครงการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ฯลฯ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) ได้กล่าวถึง การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนซึ่ง เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรงว่า การนิเทศการศึกษามุ่งพัฒนาครูให้รู้จักวิธีการปรับปรุง การเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อให้การศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหมาย ... การนิเทศ ภายในโรงเรียนต้องทำงานร่วมกันกับครูทุกคนในโรงเรียน ดังนั้นการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน จะประสบผลดีได้ โดยมาจากความเข้าใจและความเห็นชอบของคณะครูในโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียนจำเป็นต้องใช้วิธีการประชุมปรึกษากันจนคณะครูมองเห็นปัญหาร่วมกันว่า ถ้าโรงเรียน ขาดการนิเทศเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานแล้ว จะมีผลเสียหายอย่างไรบ้าง

จะเห็นว่ากรณีนี้เกิดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นงานสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดยความร่วมมือกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

9. สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

ถาวร บัวศรี (2532) ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามจุดประสงค์การเรียนการสอน และตามจุดหมายของหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

- 1) ประเภททางวัสดุ ได้แก่ วัสดุ สี แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพถ่าย สไลด์ แถบบันทึกเสียง และ เสียง ฯลฯ
- 2) ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ วิทยุโทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
- 3) ประเภทระบบ กระบวนการ และวิธีการ ได้แก่ ระบบการสอนแบบโปรแกรม การสอนเป็นคณะ การสอนแบบจุลภาค ฯลฯ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) แบ่งประเภทสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะรูปร่างของสื่อเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) สื่อประเภทเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องฉาย เครื่องเสียง วิทยุ โทรทัศน์ และแผ่นป้ายต่างๆ
- 2) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ แผนที่ แผนภูมิ ภาพโฆษณา รูปภาพ หุ่นจำลอง ของจริง
- 3) สื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การทดลอง การแสดงละคร นิทรรศการ
- 4) สื่อประสม หมายถึง สื่อประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นเครื่องมือ วัสดุ และวิธีการมาใช้ร่วมกันและสัมพันธ์กัน เช่น บทเรียนโปรแกรม ชุดการสอนโมดูล และการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน เป็นต้น

เดล (Dale, 1969) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะของการนำไปใช้ มี 11 ประเภท คือ

- 1) ประสบการณ์ตรงที่มีความหมาย
- 2) ประสบการณ์จำลอง
- 3) ประสบการณ์นาฏการ
- 4) การสาธิต
- 5) การศึกษานอกสถานที่
- 6) นิทรรศการ
- 7) โทรทัศน์การศึกษา
- 8) ภาพยนตร์
- 9) ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง วิทยุ
- 10) ทิศนสัญลักษณ์
- 11) วจนสัญลักษณ์

กรมวิชาการ (2533) ได้จัดประเภทของสื่อการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไว้ดังนี้

1) เอกสารหลักสูตรและเอกสารชี้แจงแนวปฏิบัติตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง เช่น หลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการสอน แนวการสอน คู่มือประเมินผลการเรียน คู่มือจัดบริการแนะแนว เอกสารนโยบายการใช้ และการพัฒนาสื่อการสอน คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบว่าด้วย การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2) หนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ เช่น คู่มือครู คู่มือการสอน เอกสารเสริมความรู้สำหรับครู หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด

3) สื่อการเรียนการสอนอื่นๆ เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ วัสดุทัศน แผ่นภาพ แผนภูมิ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ และสิ่งที่จะช่วยได้มาก คือ สภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ และวัตถุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชน แหล่งความรู้ที่แวดล้อมตัวครูและนักเรียน ข่าวสาร ซึ่งจะ ทำให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน และทันต่อเหตุการณ์

นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงหลักการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน มีดังนี้

- 1) ตรวจสอบ และศึกษาอย่างละเอียดว่า สื่อนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง มีคุณสมบัติอย่างไร มีวิธีใช้อย่างไร
- 2) เตรียมสื่อที่ใช้ให้พร้อม รวมทั้งสถานที่ และอุปกรณ์ประกอบการใช้
- 3) อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจเสียก่อนว่า เหตุใดจึงต้องใช้สื่อดังกล่าว โดยเฉพาะให้ผู้เรียนมองเห็นว่าสื่อ นั้นจะช่วยให้เข้าใจเรื่องอะไร หรือตอบปัญหาใด และมีสิ่งใดบ้างที่ผู้เรียนจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ เกี่ยวกับการใช้สื่อนี้ ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องกระทำก็คือ จะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในคุณค่าของสื่อเสียก่อน
- 4) การใช้สื่อต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเวลา และต้องใช้อย่างคล่องแคล่ว
- 5) หลังจากการใช้สื่อจะต้องมีการทบทวน และสำรวจว่าผู้เรียนได้รับข้อมูล ความรู้และเกิดความคิดใหม่ๆ ตามที่คาดไว้ หรือไม่ ถ้าปรากฏว่ามีอะไรที่ยังไม่เป็นที่กระจ่างพอก็ควรมีการทบทวนใหม่ หรือนำเอาเรื่องใหม่เข้ามาใช้แทน

ชารง บัวศรี (2532) กล่าวถึงหลักการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน มีดังนี้

- 1) ต้องสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ ในกรณีที่ได้มีการกำหนดจุดประสงค์ไว้ชัดเจน การเลือกสื่อการเรียนการสอนย่อมทำได้ไม่ยาก
- 2) ต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน
- 3) ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนที่เป็นหญิง ชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ฉลาดมาก ฉลาดน้อย ชอบสมาคม ชอบเก็บตัว ชอบเป็นอิสระ ชอบฟังผู้อื่น ฯลฯ ย่อมมีความพึงพอใจในสื่อการเรียนการสอนต่างกัน

ทัศนีย์ สุกเมธี (ม.ป.ป.) กล่าวถึง ประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอนว่า สื่อการเรียนที่ดีจะช่วยถ่ายทอด ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ ระหว่างครูกับนักเรียนอย่างได้ผลดี ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เรื่องราวหรือเนื้อหาวิชาได้ง่ายขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า สื่อการเรียนจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างขึ้น อย่างไรก็ดีคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนได้ประโยชน์ทั้ง 2 ด้าน

ก. ด้านผู้เรียน

- 1) ช่วยให้การรับรู้ของนักเรียนแจ่มแจ้งขึ้น
- 2) ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง ช่วยให้เกิดเข้าใจสิ่งที่เป็น

นามธรรมในรูปของรูปธรรม

- 3) ช่วยให้นักเรียนสนใจในบทเรียน เกิดความกระตือรือร้น
- 4) ช่วยประหยัดเวลา
- 5) ช่วยพัฒนาความคิดให้ต่อเนื่อง
- 6) ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อบทเรียน
- 7) เป็นการให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้เรียน
- 8) ช่วยขจัดสิ่งคลุมเคลือให้หมดไป

ข. ด้านผู้สอน

- 1) ให้ความสะดวกในการสอน
- 2) ช่วยผ่อนแรงในการพูดอธิบาย
- 3) ประหยัดเวลาในการสอน

จะเห็นว่าสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการสื่อความหมายแบบสองทางระหว่างบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อความหมายที่คงทนต่อการดำรงอยู่ของสิ่งที่ใช้สื่อ นั้นต่อไป

การจัดการเรียนการสอน

1. การเตรียมการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวถึงความสำคัญของการเตรียมการสอนว่า เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนควรพิจารณา คือ การวางแผนการสอนในการจัดกิจกรรมใดๆ ไม่ว่าจะกิจกรรมเล็ก หรือกิจกรรมใหญ่ ถ้าได้เริ่มต้นด้วยการวางแผนงานนั้นๆ ย่อมเกิดประสิทธิภาพ(สูงสุด) เพราะการวางแผนเป็นการคิดล่วงหน้าว่าสิ่งใดควรทำก่อน ทำหลัง ถ้าครูผู้สอนได้คิดวางแผนก่อนย่อมมีผลทำให้งานนั้นๆ บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การวางแผนล่วงหน้า ย่อมทำให้ครูผู้สอนมีความมั่นใจในการสอน เพราะครูผู้สอนต้องคิดว่า จะสอนอะไร จะสอนทำไม จะสอนอย่างไร และวัดประเมินผลอย่างไร การวางแผนการเรียนการสอนล่วงหน้าของครู จะเป็นกุญแจนำไปสู่การจัดทำแผนการสอนนั่นเอง

สงบ ลักษณะ (2534) กล่าวถึงแนวทางการวางแผนการสอนและการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทาง ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไว้ตามขั้นตอนดังนี้

- 1) วิเคราะห์หลักสูตรโดยศึกษาจุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ของหมวดวิชา คำอธิบายรายวิชา
- 2) กำหนดจุดประสงค์ปลายทางของวิชาที่สอน ให้ครอบคลุมทั้งคุณสมบัติ ความรู้ ความคิด การปฏิบัติ และจิตพิสัย
- 3) การกำหนดจุดประสงค์นำทาง โดยนำจุดประสงค์ปลายทางมาแตกเป็นจุดประสงค์ย่อย นำทักษะกระบวนการ 9 ประการ มาคิดแปลงเสริมเข้าไปในจุดประสงค์ย่อยๆ เหล่านั้น ตามความเหมาะสม
- 4) จุดประสงค์นำทางโดยกำหนดสาระสำคัญของวิชา ให้สะท้อนเนื้อหา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของหลักสูตร นำสาระสำคัญมาพิจารณากระบวนการเรียนรู้ และแทรกทักษะกระบวนการเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ แล้วจึงเขียนเป็นจุดประสงค์นำทางหลายๆข้อ ให้สะท้อนทักษะกระบวนการในจุดประสงค์นำทางเหล่านั้น

5) วางแผนออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์นำทางการออกแบบกิจกรรมควรว ให้เด็กได้สังเกต รับรู้ เกิดความคิดรวบยอด ตระหนักในเป้าหมายและประโยชน์ ได้ศึกษาค้นคว้า ทดลอง ได้อภิปราย ตอบคำถาม รายงานหรือแสดงความคิดเห็น ได้แก้ปัญหา ได้ปฏิบัติตามกระบวนการที่เหมาะสม

2. การเรียนการสอน

หลักสูตรจะได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่สำคัญ คือ การเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้หลักสูตรเปลี่ยนเป็นการปฏิบัติ

สมิทร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า ครูเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตร ไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น

และได้สรุปว่า การสอนคือ การที่บุคคลผู้หนึ่งนำเอาความรู้สึกรู้สึกคิดและชีวิตของตนเองมาเผยให้บุคคลอีกผู้หนึ่งทราบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณาและเลือกสรรเอาคุณสมบัติ ที่สนใจ และคำนึงที่จับใจมายึดถือเป็นของตนเอง และปฏิบัติตาม

ประสาน มาลากุล ณ อยุธยา (2519) กล่าวว่า การสอนคือกระบวนการ จัดให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนเป็นพฤติกรรมของ ผู้สอน การเรียนเป็นพฤติกรรมของผู้เรียน การเรียนอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการสอน และ การสอนอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการเรียน กระบวนการเรียนการสอนนี้ อาจแยกเป็นอิสระ จากกันได้ แต่ในรูปของการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนย่อมเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในลักษณะ ที่การศึกษามุ่งจัดการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตามแนวทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

เนาวรัตน์ วิไลชนม์ (2523) ได้สรุปลักษณะการสอนที่ควรมี 12 ประการ ดังนี้

- 1) การสอนที่ดีต้องมีความมุ่งหมายของบทเรียน และมีการเตรียมเนื้อหา อุปกรณ์ การประเมินผลให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น
- 2) การสอนที่ดีต้องยึดเด็กเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องวัยและอายุ ตลอดจนประสบการณ์เดิมของเด็กมากกว่าที่จะเอาหลักสูตรมาเป็นเกณฑ์
- 3) การสอนที่ดีครูต้องสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของเด็กด้วย

- 4) การสอนที่ดีควรมุ่งให้เด็กได้ทั้งความรู้ ความสามารถ และทัศนคติพร้อมที่จะประพฤติตนเป็นคนดี
  - 5) การสอนที่ดีต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดค้นสาเหตุความเป็นไปของสิ่งที่เรียน มิใช่เอาความจริงจากตำราหรือคำบอกเล่าอย่างเดียว ควรสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานนั้น ๆ ด้วย
  - 6) การสอนที่ดีควรจะสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกันในแง่วิชาเดียวกันทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดการต่อเนื่องของประสบการณ์ และสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน
  - 7) การสอนที่ดีต้องเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น
  - 8) การสอนที่ดีย่อมต้องช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียน โดยใช้นแรงกระตุ้นภายในมากกว่าภายนอก
  - 9) การสอนที่ดีควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนด้วย
  - 10) การสอนที่ดีไม่ควรยึดอยู่แต่เพียงวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว แต่ควรเป็นวิธีที่เหมาะสมกับบทเรียน วัยของเด็ก หลักสูตร และประมวลการสอน
  - 11) การสอนที่ดีจะต้องมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา โดยใช่วิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การสอบ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้แน่ใจว่าการสอนนั้นตรงตามความมุ่งหมายที่ต้องการมากที่สุด
  - 12) การสอนที่ดีย่อมเริ่มต้นจากการตั้งความมุ่งหมาย การกำหนดวิธีสอน การใช้อุปกรณ์และการวัดผลให้สอดคล้องกับตารางวิเคราะห์หลักสูตร โครงการสอน และประมวลผลการสอน
- กรมวิชาการ (2533) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมกรรมการสอนของครูตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่าพฤติกรรมของครูในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการเรียนการสอน และส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาโดยตรงครูจึงต้องเลือกใช่วิธีสอนต่างๆ อย่างตรงจุดมุ่งหมายและเหมาะสมกับสภาพการเรียน ซึ่งมีแนวดำเนินการ ดังนี้

- 1) มีความเชื่อมั่นว่านักเรียนทุกคนเรียนรู้ได้ ถ้าครูจัดประสบการณ์อย่างเหมาะสม
- 2) วิเคราะห์หาจุดที่จะพัฒนาของนักเรียนโดยการเปรียบเทียบความสามารถที่ควรจะเป็นและความสามารถที่เป็นอยู่เพื่อกำหนดความสามารถที่จะพัฒนาของเด็กทั้งชั้น รายบุคคล
- 3) แสวงหา คัดเลือก วิธีการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถที่จะพัฒนา
- 4) ลงมือปฏิบัติการสอนด้วยวิธีหลากหลาย ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าฟังและอ่านเพียงอย่างเดียว
- 5) ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นระยะๆ เพื่อหาทางเร่งและปรับปรุงความก้าวหน้าของนักเรียน

6) นำผลงานของนักเรียนไปเสนอในที่ประชุมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ

สงบ ลักษณะ (2534) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไว้ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ จะต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรหลักในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว คือ การจัดการเรียนการสอนเชิงกระบวนการ โดยพิจารณาใน 2 แง่ คือ

1) การจัดกิจกรรมให้เป็นกระบวนการ หมายถึง การมีขั้นตอนต่าง ๆ ให้เด็กได้แสดงออกหรือปฏิบัติโดยใช้ร่างกาย ความคิด การพูด การเขียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ ได้ความรู้หลังจากทำกิจกรรม

2) พัฒนาให้เด็กเกิดความสามารถเชิงกระบวนการ หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กเกิดความสามารถในการปฏิบัติเป็นขั้นตอนติดตามตัวไปใช้ในชีวิตจริง

นอกจากนี้ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ คือ การที่เด็กได้รับประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมายผ่านทางระบบต่างๆ ของร่างกาย เช่น ได้สังเกต อ่าน ฟัง คิด ซักถาม ตอบคำถาม อภิปราย ทดลอง เขียน และลงมือปฏิบัติจริง ผลที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดคุณสมบัติทางความรู้ ความคิด ทักษะ ความสามารถทางการปฏิบัติ ลักษณะจิตนิสัยต่าง ๆ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความพอใจ

ส่วนเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการก็คือ การสอนที่ครูหลักเลี้ยง การเป็นผู้บอกความรู้แก่เด็กโดยตรงแต่จะจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและวัยของเด็ก ลักษณะเนื้อหาวิชา และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง

ในด้านแหล่งของกระบวนการที่ครูจะแนะนำมาใช้จัดกิจกรรม อาจดัดแปลงมาจากกระบวนการประเภทต่างๆ เช่น

1) กระบวนการเรียนรู้ตามหลักจิตวิทยาเช่น กระบวนการสร้างความคิดแบบรวบยอด กระบวนการเรียนรู้ของ กากะ (Gagne) บรูเนอร์ (Bruner) ออสเบล (Ausbel) บลูม (Bloom) กระบวนการปรับปรุงพฤติกรรมของสกินเนอร์ (Skinner) กระบวนการสังคมของบันดูรา (Bandura) กระบวนการเรียนภาคปฏิบัติของซิมสัน (Simson) กระบวนการเรียนเจตคติของไซมอน (Simon) เป็นต้น

2) กระบวนการของศาสตร์ต่าง ๆ เช่น กระบวนการเรียนภาษา กระบวนการเรียนคณิตศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการเรียนสังคมศึกษา กระบวนการทางวิชาชีพ กระบวนการทางศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ พลศึกษา

3) ทักษะกระบวนการ 9 ประการ ตามแนวการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง ซึ่งจะพัฒนาคุณลักษณะประจำตัวนักเรียนในด้านการคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ปฏิบัติเป็น และมีเจตคติที่ดีต่อการคิดและปฏิบัติ

กระบวนการที่กล่าวมาครูสามารถนำมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการหล่อหลอม สังเคราะห์ หรือบูรณาการ หรือเลือกสรรไปใช้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชานั้น ลักษณะความพร้อมของเด็ก จิตวิทยาการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนที่วิเคราะห์จากหลักสูตร

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูควรเข้าใจหลักการสอนและแนวคิดต่างๆ ของกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติ โดยการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับหลักการสอนและแนวคิดกระบวนการเหล่านั้น

กรมวิชาการ (2534) ให้ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนที่เป็นกระบวนการ ดังนี้

2.1 ขั้นตอนหลักของการเตรียมและการจัดการสอน คือ

1) ศึกษาหลักสูตรตั้งแต่หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และส่วนประกอบอื่นๆ ลงไปจนถึงรายวิชาที่จะจัดทำแผนการสอนเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของหลักสูตรกับรายวิชาที่จะสอน

2) วิเคราะห์จุดประสงค์ของรายวิชา แล้วกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระสำคัญของเนื้อหาในแต่ละบทเรียนที่จะสอน

3) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละบทเรียนตลอดจนกำหนดสื่อ และวัสดุอุปกรณ์การสอน และแนวทางการวัดและประเมินผล

4) จัดทำเอกสารแผนการสอน แล้วนำแผนการสอนนั้นไปใช้สอน

5) ทำการวัดผลและประเมินผล

6) ทำการสอนซ่อมเสริม

ในการนำทักษะกระบวนการไปสอดแทรกเข้าในแผนการสอนนั้น มิได้ทำให้แนวทางการจัดทำแผนการสอนต้องเปลี่ยนขั้นตอนหรือกระบวนการไปจากแนวปฏิบัติที่ควรจะเป็นแต่อย่างใด แต่เป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของแผนการสอนนั้นให้สูงขึ้น และการจะสอดแทรกทักษะกระบวนการเข้าไปในแผนการสอนในลักษณะใด สอดคล้องอยู่กับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในบทเรียนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

2. ทักษะกระบวนการกับวิธีสอน ทักษะกระบวนการไม่ใช่วิธีสอน แต่เป็นกระบวนการทำงานที่ใครๆ ก็อาจนำไปใช้ได้ ครูจะต้องพิจารณาพื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียนตลอดจนเงื่อนไขอื่นๆ ในการสอน เช่น วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และโอกาส และ เลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนผ่านขั้นตอนต่างๆ ของทักษะกระบวนการตาม จุดประสงค์ การเรียนรู้ในบทเรียนนั้น โดยคำนึงถึงความเป็นจริงว่าไม่มีวิธีสอนใดที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกคน โดยไม่มีข้อจำกัด และพยายามเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนให้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม การนำทักษะกระบวนการไปสอนให้ผู้เรียนรับรู้ และนำไปใช้ได้นั้น เป็นการให้ผู้เรียนรับรู้ "ทักษะกระบวนการ" ในลักษณะเป็นเครื่องมือทำงาน ไม่ใช่ในลักษณะของเรื่องที่ทำให้เรียนรู้ แบบเนื้อหา

3. การสอดคล้องทักษะกระบวนการในการสอน สามารถสอนได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 ค่าเนียบทเรียนที่เกี่ยวกับการทำงาน หรือ ภาคปฏิบัติการสอนให้ครบ
ขั้นตอนในบทเรียนนั้นและให้ผ่านทั้งขั้นตอน ได้แก่

- 1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- 2) คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- 3) สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
- 4) ประเมิน และเลือกทางเลือก
- 5) กำหนด และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- 6) ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
- 7) ประเมินระหว่างปฏิบัติ
- 8) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- 9) ประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ลักษณะที่ 2 ถ้าบทเรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานไม่ครบวงจรการทำงาน การนำ
กระบวนการย่อยมาแทรกไว้ในบทเรียนนั้น และนำเด็กผ่านขั้นตอนทั้งหมดในบทเรียนต่อไปครูจึง
อาจนำมาสอนให้ถึงขั้นละเอียดเฉพาะบทขั้นต้น แต่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจความต่อเนื่องของ
ขั้นตอน และเกิดความคิดหรือยอมรับแนวทางที่ควรทำตามขั้นตอนทั้งหมด

อีกแบบหนึ่งที่สามารถทำได้ในกรณีลักษณะที่ 2 นี้ก็คือ ครูนำกระบวนการอื่นๆ ที่มีอยู่ในวิชานั้นๆ
มาสอนตามขั้นตอนต่างๆให้ครบแต่ครูควรตรวจสอบว่าเมื่อเทียบกับทักษะกระบวนการและ ผู้เรียนไปถึง
ขั้นไหนและหาทางเติมให้ครบในบทเรียนต่อไป

4. ขั้นตอนการเพิ่มพูนความสามารถให้แก่ผู้เรียน ในการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ
ตามลำดับ ดังนี้

การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการนั้น ครูควรสอน ให้ผู้เรียนเพิ่มพูนความสามารถ
ไปตามลำดับ ดังนี้

- 1) สอนให้ทำตามขั้นตอนแต่ละขั้นตอนได้ หรือผ่านแต่ละขั้นตอนได้
- 2) รับรู้ขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนถึงขั้นสุดท้าย เข้าใจความต่อเนื่องสัมพันธ์กันตั้งแต่ต้น
จนจบ ครบวงจร ซึ่งหมายถึงว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทักษะกระบวนการที่ครบวงจร
- 3) นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

5. ลำดับเหตุการณ์หลักต่างๆในการนำทักษะกระบวนการหรือกระบวนการอื่นใดไปใช้สอน มีดังนี้

1) ครูรู้และเข้าใจรวมทั้งใช้กระบวนการนั้นอยู่แล้วนี่เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็น ต้องมี เพราะมีฉะนั้นครูจะไปสอนผู้เรียนให้ใช้ไม่ได้

2) ครูนำผู้เรียนผ่านขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการทีละขั้นๆ จนผู้เรียนเข้าใจ อย่างครบถ้วน สำหรับผู้เรียนเด็ก ๆ อาจสรุปขั้นตอนให้เหลือน้อยตามความเหมาะสมกับภาระงาน หรือสถานการณ์

3) ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการทำงานเป็นกระบวนการ

4) ผู้เรียนนำกระบวนการนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้

5) ผู้เรียนตัดสินใจในการใช้กระบวนการนั้นในชีวิตจริง

จะเห็นว่าข้อ 1) เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นข้อสำคัญในการสอนที่เน้นกระบวนการ ข้อ 2) และ 3) เป็นจุดประสงค์ระหว่างทาง หรือเป็นความสำเร็จระหว่างทางที่จะต้องทำให้ได้ ข้อ 4) และ 5) เป็นจุดหมายปลายทางที่เราคาดหวังให้เกิดขึ้นในการสอนทักษะกระบวนการแก่ ผู้เรียน

ทั้งนี้ขอย้ำว่า ทักษะกระบวนการไม่ใช่วิธีสอน หรือขั้นตอนการสอน ดังนั้น การที่ครู จะสามารถนำผู้เรียนให้เกิดความสำเร็จตามข้อ 2) - 5) ได้นั้นเป็นเรื่องของเทคนิควิธีสอนที่ครู อาจเลือกใช้ได้อย่างหลากหลาย

3. เทคนิคและวิธีสอน

เทคนิคและวิธีสอนซึ่งเป็นการสอนที่จะนำผู้เรียนไปสู่ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายใน การสอนที่กำหนดไว้

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า ครูควรใช้วิธีสอนหลายๆแบบ ทั้งนี้เพราะใน การสอนแต่ละครั้ง ย่อมประกอบไปด้วย จุดมุ่งหมาย หลากๆประการ เช่นการให้ผู้เรียนได้รับข้อมูล และความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ให้พัฒนาทักษะ และให้เกิดทัศนคติ ที่พึงปรารถนา จุดมุ่งหมายแต่ละประการ จะบรรลุผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยวิธีการสอนแต่ละแบบที่ เหมาะสม นอกจากนี้ได้กล่าวว่า เมื่อไรควรใช้การสอนวิธีใด โดยใช้จุดมุ่งหมายของการสอน เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา วิธีสอนแบบต่างๆนั้นได้แก่

- 1) การบรรยาย
- 2) การอภิปรายและซักถาม
- 3) การฝึกปฏิบัติ
- 4) การสอนโดยใช้วัสดุทัศนูปกรณ์
- 5) การแก้ปัญหาและการค้นพบด้วยตนเอง
- 6) การใช้ห้องทดลองและวิธีสืบสอบ
- 7) วิธีสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 8) การสอนโดยใช้บทบาทและสถานการณ์จำลอง

นอกจากนี้ ชัยสงค์ พรหมวงศ์ (2521) กล่าวว่า นวัตกรรม หรือ นวัตกรรมเป็นวิธีการใหม่ที่มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพของงานที่กำลังดำเนินอยู่ ดังนั้น การใช้นวัตกรรมในโรงเรียนจึงหมายถึงการนำวิธีการใหม่มาใช้โดยมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนสอนในโรงเรียน

วิจิตร ภักดีรัตน์ (2525) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาว่าแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

- 1) นวัตกรรมในด้านวิธีการเรียนการสอน ซึ่งได้มีการคิดค้นวิธีการที่ใช้จัดการเรียนการสอนขึ้นมาหลายวิธี ทั้งที่ประยุกต์จากต่างประเทศ และจากการสร้างขึ้นมาเอง เช่น ระบบการเรียนการสอน แบบศูนย์การเรียน ระบบการสอนจริยธรรมแบบเบญจชั้นน์ ระบบการสอนแบบจุลภาค ฯลฯ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนมากขึ้น
- 2) สื่อการศึกษา เป็นสื่อที่พัฒนามาจากผลิตผลทางด้านวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ สไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายข้ามศีรษะ เป็นต้น
- 3) สถาบันเพื่อส่งเสริมและพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์วิจัยกัณฑ์ เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น
- 4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีในด้านการจัดสถาบันการศึกษาได้มีการให้ความสำคัญในการจัดรูปแบบของสถาบันการศึกษา เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการศึกษาของผู้เรียนให้มากขึ้น ดังเช่น โรงเรียนบ้านม่วงซึ่งเน้นการจัดโรงเรียนที่ให้นักเรียนปกครองกันเองโรงเรียนบ้านเด็กซึ่งเป็นการจัดโรงเรียนที่มึความคิดมาจากโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ เป็นต้น

ในปัจจุบันคอมพิวเตอร์ (Computer) ถือว่าเป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญ ได้ถูกนำมาใช้มากทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในระบบโรงเรียน คอมพิวเตอร์ถูกนำมาใช้ในงานบริหารโรงเรียน (กาญจนา กุ์วรวรรณ, 2534) โรงเรียนมัธยมศึกษาใช้ในงานบริหารวิชาการมากที่สุด รองลงไป คือ ใช้ในงานบริหารการเงิน ชุรการ อาคารสถานที่ และบริการ งานบริหารบุคลากร งานบริหารกิจการนักเรียน และงานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนตามลำดับ

ศิริพร สาเกตอง (2536) กล่าวว่า นำคอมพิวเตอร์มาเรียนรู้วิธีการสั่งงานเป็นวิชาในหลักสูตร ยังสามารถร่วมในงานบริหารการศึกษา เช่น ช่วยในงานทะเบียนนักเรียน งานวัดผลการเรียน การวิเคราะห์ข้อสอบ การออกข้อสอบ การจัดทำตารางสอน ตารางสอน งานบริหารบุคคลของโรงเรียน งานพัสดุ ครุภัณฑ์ งานการเงิน งานแนะแนว งานการเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน CAI (Computer Aided Instruction) และสถิติต่างๆ ของโรงเรียน เป็นต้น โดยได้แบ่งประเภทของงานบริหารโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) งานบริหารการเรียนการสอน ได้แก่ การบริหารที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยตรงได้แก่ งานทะเบียนนักเรียน การจัดทำตารางสอน ตารางสอบ การพัฒนาการเรียนการสอน การวิเคราะห์ข้อสอบ การสร้างข้อสอบ การวัดผลการเรียน
- 2) งานบริหารทั่วไป ได้แก่ งานบริหารบุคคล งานอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ งานการเงิน

ส่วนแนวทางการใช้นวัตกรรมในโรงเรียน นั้น วิจิตร ภักดีรัตน์ (2525) สรุปขั้นตอนไว้ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียนและความต้องการของผู้เรียน
- 2) การเลือกใช้นวัตกรรมที่เหมาะสม
- 3) มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ
- 4) มีการติดตามประเมินผล

ดังนี้

และบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

- 1) เป็นผู้ริเริ่ม
- 2) เป็นผู้สนับสนุน
- 3) เป็นผู้ประสานงาน
- 4) เป็นผู้ประเมินผล

จะเห็นว่า การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา จะช่วยให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวคือช่วยผู้เรียนพัฒนาความรู้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าเดิม ช่วยให้ครูผู้สอนกับผู้เรียนทำงานร่วมกันด้วยดี และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน การใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมจะเป็นผลดีต่อตัวครู และผู้เรียน การที่ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ ในเหตุการณ์ที่จัดให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะ จะช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีและตัวครูเองจะมีความพึงพอใจที่ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

4. การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน

สังค์ อูทรานันท์ (2530) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมทักษะนั้นได้กำหนดไว้อย่างไร ได้มีการพิจารณาถึงกิจกรรมสำหรับผู้เรียนช้าและส่งเสริมผู้เรียนเก่งหรือไม่ และกิจกรรมที่กำหนดให้ทำนั้นสามารถปฏิบัติให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ กล่าวคือ ถ้าเป็นการสอนที่เน้นความรู้ความเข้าใจ หรือเจตคติ จะมีเวลาสำหรับเด็กในการปฏิบัติกิจกรรมนี้ ประมาณร้อยละ 25 ของเวลาที่ทำการสอนทั้งหมด แต่ถ้าเป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดทักษะ จะมีเวลาสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติประมาณร้อยละ 60 ของเวลาที่ทำการสอนทั้งหมด

จะเห็นว่า การจัดกิจกรรมเสริมทักษะนั้น เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนนำมาเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียนในรายวิชานั้นๆ ในแต่ละครั้งที่ดำเนินการสอน ซึ่งอาจจะจัดในเวลาเรียน หรือเสริมนอกเวลา ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเป็นสำคัญ

5. การวัดและประเมินผลการเรียน

5.1 ความหมายของการวัดและประเมินผล

มีผู้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผล ดังนี้

ชวาล แพรัตนกุล (2518) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง ขบวนการใด ๆ ที่จะได้มาซึ่งจำนวนหนึ่ง อันมีความหมายแทนขนาด สมรรถภาพ ที่นักเรียนผู้นั้นมีอยู่ในตัวตนถ้าใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องกระตุ้นก็ถือเอาจำนวนผลงานที่นักเรียนแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบออกมาเป็นเครื่องบ่งชี้บอกว่าเขามีสมรรถภาพในเรื่องนั้น ๆ ปานใด

การประเมินผล หมายถึง การนำเอาข้อมูลหรือผลต่าง ที่ได้จากการวัด ประเมินค่าหรือตีความอีกชั้นหนึ่ง

รุจิร กุสุมาเร (2520) กล่าวว่า การวัดผลหมายถึงการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้น และกำหนดสัญลักษณ์ให้กับสิ่งที่สังเกตได้นั้น โดยกำหนดเหมือนตัวอักษรก็ได้

ส่วนการประเมินผลนั้น หมายถึง การใช้วิธีการเทคนิคบางประการที่จะพิจารณาตัดสินสิ่งที่ได้สังเกตมาและว่าสิ่งใดดีไม่ดี ควรสอบได้หรือสอบตก อาจจะนับได้ว่า การประเมินผล เป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่จะต้องมีโอกาสที่จะพิจารณายึดหลักเกณฑ์อะไร การประเมินผลที่ดีจึงควรจะวางอยู่บนรากฐานของการวัดผล

นอล (Noll, 1965) ได้อธิบายความหมายของการวัดผล สรุปได้ว่าการวัดผลมีความหมายกว้างขวางกว่าการทดสอบ การทดสอบมักหมายถึงการใช้ข้อสอบที่เป็นชุดเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่การวัดผลเป็นวิธีการที่ทำให้ทราบปริมาณซึ่งมิได้หมายถึงการใช้ข้อสอบเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการใช้สเกล (Scale) หรือมาตราส่วนประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการต่างๆ หรือแบบสอบถาม

5.2 ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียน

จรรุวรรณ ศิลปรัตน์ (2524) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนความพยายามต่างๆ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นว่า ประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการต่าง ๆ ต่อไปอีก

กรมวิชาการ (2533) ได้ให้ความเห็นและแนวปฏิบัติว่าการประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน เป็นกลไกในอันที่จะปรับปรุงการเรียนของผู้เรียน ได้ดีขึ้นและบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้อีกทั้งใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น จึงระบุให้ส่งผลการประเมินมาทำหน้าที 2 ประการ คือ

- 1) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
- 2) เพื่อตัดสินผลการเรียน

อนันต์ ศรีโสภาก (2520) กล่าวว่า การวัดผลการศึกษาเป็นเครื่องมืออันหนึ่ง ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในระดับต่างๆ เพราะผลจากการวัดจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ของครูและนักการศึกษาเพื่อใช้ปรับปรุงวิธีการสอน การแนะนำ การประเมินผลหลักสูตร แบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดระบบบริหารทั่วไปของโรงเรียน นอกจากนี้ยังใช้ปรับปรุง การเรียนการสอนให้ถูกวิธียิ่งขึ้น

5.3 การวัดและประเมินผลมีประโยชน์โดยตรงต่อครูและนักเรียน ดังนี้

1) ประโยชน์ต่อครู

- (1) ช่วยให้ครูทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเบื้องต้นของนักเรียนก่อนเข้าเรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน
- (2) ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ตามความเป็นจริงของผู้เรียนแต่ละคนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- (3) ช่วยให้ครูได้ทราบว่าทำการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด
- (4) ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงเทคนิควิธีแบบต่างๆให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2) ประโยชน์ต่อนักเรียน

- (1) ช่วยให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายของครูได้ถูกต้อง
- (2) ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน
- (3) ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยการเรียนที่ดี
- (4) ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed back) แก่ผู้เรียน ผู้เรียนจะทราบว่าตน เก่งหรืออ่อนในวิชาใดหรือเนื้อหาส่วนใด

5.4 หลักในการวัดและประเมินผลการเรียน

กรมวิชาการ (2534) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์หลักของการประเมินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียน คือ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้านหนังสือ การให้ผู้เรียนค้นพบว่าตนเองมีความถนัดด้านไหนเพียงใดเพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บรรลุถึงจุดสูงสุดของศักยภาพที่ตนมีอยู่ ดังนั้นในการประเมินผลตามระเบียบที่กำหนดไว้ ครูควรได้ตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้สอดคล้องกันไปด้วย คือ

- 1) ผลการประเมินผลระหว่างภาคเรียนแต่ละครั้ง จะช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าเข้าใจบทเรียนแต่ละตอนดีหรือยังถ้ายังทั้งครูและนักเรียนจะได้ปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขความไม่เข้าใจ
- 2) การประเมินผลเพื่อค้นพบศักยภาพที่แท้จริงนั้น มีใช้อยู่ที่การทดสอบอย่างเดี๋ยวจริงอยู่ในส่วนของผู้เรียนนั้น เครื่องบ่งชี้ความถนัดและความสามารถอยู่ที่ผลการเรียน แต่ในส่วนของครูนั้นนอกจากประเมินผลการเรียนแล้ว ครูควรประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแสดงออกในห้องเรียนและในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อีกด้วย ครูควรสังเกตพฤติกรรมทั้งหมดที่ผู้เรียนแสดงออก ทั้งนี้เพราะว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแสดงออกมานั้นจะบอกได้ว่ามี "หัว" หรือมี "แนว" หรือ "ท่าท่า" โน้มเอียงไปในทางใด

จะเห็นว่าการประเมินผลการเรียนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นต้องการประเมินเพื่อดูว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านต่างๆ ตามเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ กล่าวคือ ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตเอาตัวรอด มีความสามารถทางการคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ปฏิบัติเป็น มีคุณภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ ทั้งทางด้านส่วนตัว ครอบครัว งานอาชีพ งานสังคม ตลอดจนการใช้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้เพียงใด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

โดยสรุป การวัดและประเมินผลการเรียนนั้นเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนก่อนเรียน แล้วจึงมีการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนต่อไปโดยใช้เครื่องมือวัดผล และการแปลผลที่มีคุณภาพ

ดังนั้นการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมสำคัญที่ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง ก่อให้เกิดการหล่อหลอมพฤติกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการศึกษา ซึ่ง กระบวนการใช้หลักสูตรทุกขั้นตอนมุ่งสู่เป้าหมายสำคัญเพื่อการเรียนการสอนทั้งสิ้น ครูผู้สอน เป็นบุคคลสำคัญในการเลือกเทคนิค และวิธีสอนให้เหมาะสม ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ไม่มีวิธีหนึ่งวิธีใดที่ดีที่สุด วิธีสอนแต่ละวิธีมีความดีเด่นโดยเฉพาะไม่เหมือนกันและมีขอบเขตการใช้งานที่จำกัด สุวัฒน์ มุขเมธา (2530) ได้สรุปเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกวิธีการสอนมาใช้ให้เหมาะสม ดังนี้

1. เหมาะสมกับความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาวิชา และความสนใจของครู
2. เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน
3. เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนลักษณะ เนื้อหาวิชาแต่ละตอน แต่ละเรื่อง
4. เหมาะสมกับเวลาสถานที่ที่จะใช้สอน และจำนวนนักเรียน
5. เหมาะสมกับอุปกรณ์และสภาพแวดล้อม
6. เหมาะสมกับความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน

บทบาทของบุคลากรเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

หน่วยงานส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้โดยมีบุคลากรของหน่วยงานนั้น หลายฝ่ายที่จะต้องให้ความร่วมมือทั้งการบริหาร การบริการ การสนับสนุน และการปฏิบัติที่สอดคล้องหรือยึดกันอย่างต่อเนื่องตามขอบเขตและบทบาทหน้าที่ของความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีองค์ประกอบบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 กลุ่ม ที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คือ

- 1) ครูใหญ่
- 2) ครูประจำชั้น
- 3) ชุมชนหรือผู้ปกครอง

สัจด์ อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่าบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่

- 1) นักวิชาการ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือ นักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร
- 2) ผู้บริหารโรงเรียน
- 3) หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสาขาวิชา
- 4) ครูผู้สอน
- 5) บุคคลอื่นๆ ภายในโรงเรียนซึ่งได้แก่ครูบรรณาธิกรักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา

นักวัดผล นักแนะแนว

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึงบุคลากรที่มีส่วนในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนสามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ผู้สอนโดยตรง คือ ครูผู้สอน
- 2) ผู้สนับสนุน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอ/จังหวัด กรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอ/จังหวัด ผู้ปกครอง - ประชาชน สื่อมวลชน

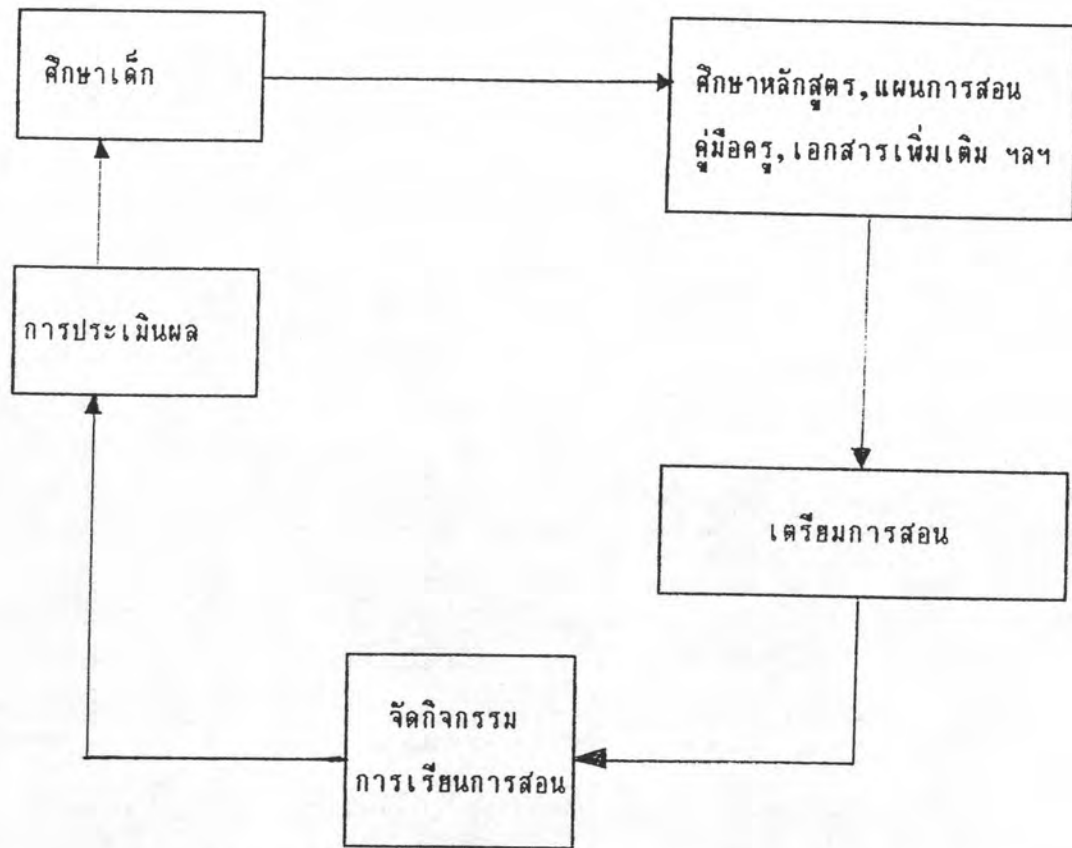
ตามความเห็นของนักการศึกษาดังกล่าว บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรต่างมีบทบาทที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายหลักร่วมกันคือ สัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทของครูผู้สอน

ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะต้องใช้หลักสูตรให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้มากที่สุด โดยมีกระบวนการสอนพอสรุปได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 บทบาทของครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร

ที่มา ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2534

แนวการใช้หลักสูตรของครูผู้สอน ดังนี้

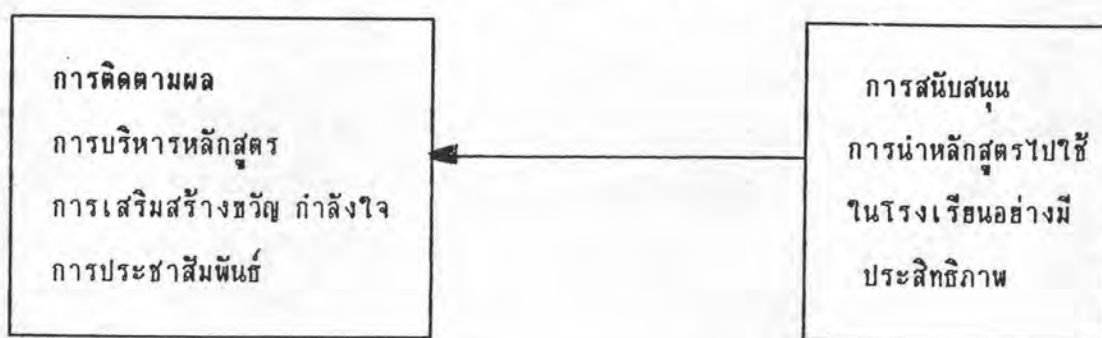
- 1) ทำความรู้จักเด็ก ศึกษาปัญหาเด็กเป็นรายบุคคลฯฯให้ความรู้สึกรอบรู้แก่เด็ก
- 2) ทำความเข้าใจจุดหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตร และเป็นผู้เข้าใจแผนการสอน กำหนดการสอนและกระบวนการเรียนการสอน
- 3) ศึกษาแผนการสอน คู่มือครูให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งก่อนทำการสอน
- 4) เตรียมสื่อการสอนที่จะใช้ในการสอนแต่ละครั้งก่อนสอน
- 5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้
  - (1) เด็กรู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล รู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
  - (2) เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เน้นกิจกรรมทำงานเป็นกลุ่มและอภิปราย

- (3) เด็กยอมรับความสามารถของผู้อื่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล
- (4) เด็กมีนิสัยรักการอ่าน และใช้เวลาว่างในแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
- 6) ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดหมาย ครูจะต้องรู้อยู่ตลอดเวลาว่าวิชาที่ตนกำลังสอนนั้นโดยมีจุดประสงค์อะไร
- 7) ฝึกหาวิธีการประเมินผล และรู้จักใช้เครื่องมือประเมินผลที่ถูกต้องตามลักษณะกิจกรรมการเรียน และประมวลประสบการณ์ที่จัดให้เด็ก
- 8) จัดการสอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กที่มีความจำเป็นต้องได้รับการซ่อมเสริม
- 9) รู้จักปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โรงเรียนและนักเรียน

2. ผู้สนับสนุน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอ/จังหวัด กรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอ/จังหวัด ผู้ปกครอง ประชาชน สื่อมวลชน ฯลฯ บุคคลดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักเจตคติ ความสนใจ ความรู้ ทักษะพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแต่ละกลุ่มประสบการณ์ รวมทั้งให้บทบาท (Role) ของตนเองต่อการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน เช่น

2.1 ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีบทบาทในด้านติดตามผล การบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตร การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการใช้หลักสูตรร่วมกันกับครู

แผนภูมิที่ 2 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตร

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534

แนวปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตร ดังนี้

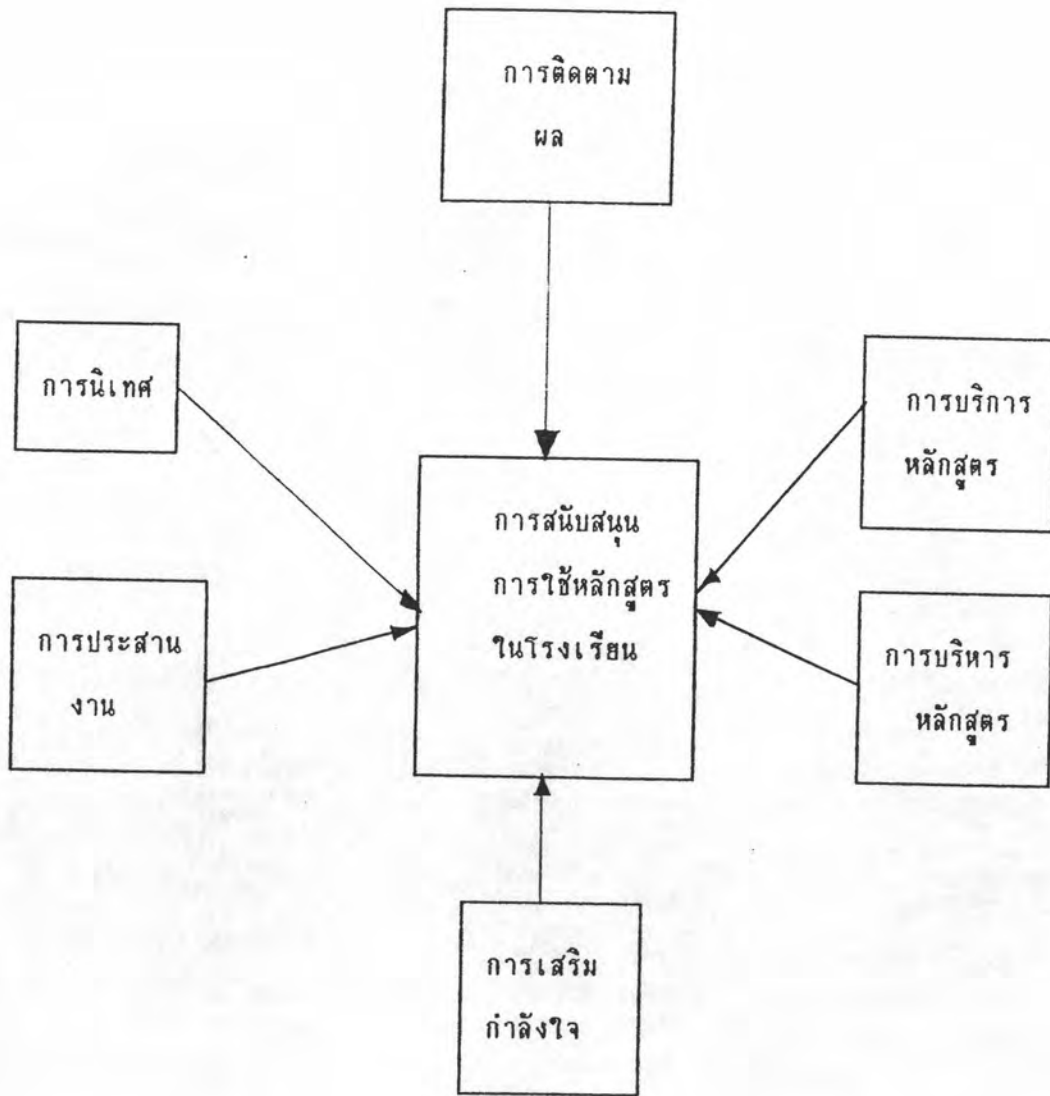
- 1) เชื่อมชั้นเรียน เพื่อติดตามควบคุมกำกับว่าครูมีวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นติดต่อประสานงานกับแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เช่น ศูนย์วิชาการจังหวัด และศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน
- 2) ส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์
- 3) สนใจได้ถามถึงปัญหาการเรียนการสอนที่ครูประสบและช่วยแก้ปัญหา
- 4) จัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้มีสภาพที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนที่ดี เช่น จัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครูและนักเรียนจะได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้
- 5) ส่งเสริมให้มีการสอนซ่อมเสริมตามความจำเป็น
- 6) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมนักเรียนที่จะช่วยให้การเรียนรู้อตามหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น
- 7) จัดให้มีการเชื่อมระหว่างชั้นเรียนโรงเรียนในกลุ่ม/โรงเรียนอื่นๆ เพื่อให้ครูได้เห็นตัวอย่างทางการเรียนการสอนที่ดี และมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น
- 8) เสริมกำลังใจของครูด้วยการรับรู้ปัญหาของครูยกย่องชมเชยในความพยายามของครูที่มีต่อการสอน อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน
- 9) เข้าใจงานของครูที่ถืองานหลัก คือ "สอน" ให้การสนับสนุนในเรื่องการพัฒนาความชอบเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจต่อบุคลากรในโรงเรียน
- 10) จัดให้มีการประชุมครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อจะใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ
- 11) ชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลตามหลักสูตรให้ครูผู้ปกครอง และชุมชนเข้าใจเพื่อการร่วมมือที่ดี

2.2 ผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ

2.2.1 ศึกษานิเทศก์อำเภอและศึกษานิเทศก์จังหวัด มีบทบาทที่สำคัญต่อการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน เพราะถือเป็นหน่วยงานการประสานงานระดับกลางระหว่าง

หน่วยงานทางการศึกษา ระดับโรงเรียนกับหน่วยงานการวางแผน การบริหารการศึกษา เช่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติให้เกิดการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งพอสรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอ/จังหวัด ควรมีบทบาทต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงบทบาทของศึกษานิเทศก์ในการใช้หลักสูตร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2534

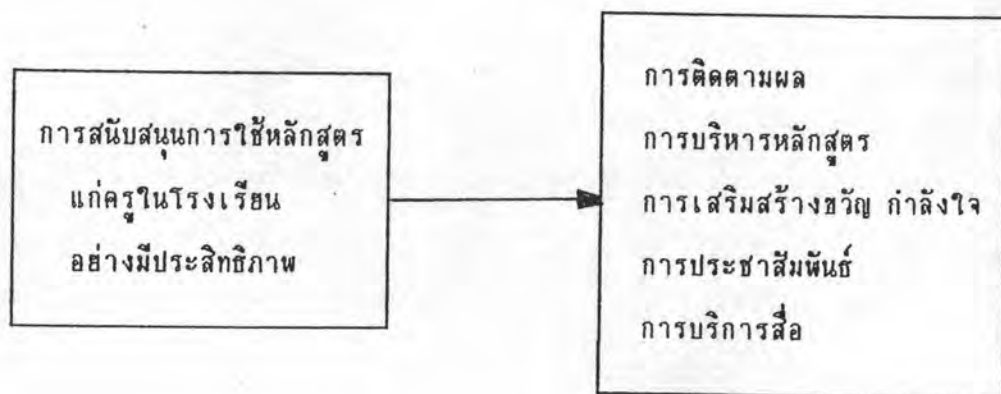
แนวการใช้หลักสูตรของศึกษานิเทศก์ ดังนี้

- 1) ประสานงานเรื่องการจัดส่งวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนต่างๆ จากกรม กอง ที่เกี่ยวข้องให้ถึงโรงเรียนโดยครบถ้วนและขอสนับสนุนสื่อ รวมทั้งเทคนิคการผลิตการใช้ สื่อจากศูนย์วิชาการจังหวัด และศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน แก่โรงเรียนให้จัดกิจกรรมเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- 2) แนะนำวิธีการใช้วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนต่าง ๆ เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ ตามวัตถุประสงค์
- 3) ติดตามผลการจัดการเรียนการสอนและช่วยแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้น
- 4) สาธิตการสอนที่จะช่วยให้การสอนตามหลักสูตรบรรลุผล
- 5) จัดอบรมครูเพื่อเสริมความรู้และทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติมให้
- 6) จัดทำแบบฝึกหัดเสริมทักษะและเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
เพิ่มเติม
- 7) จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
- 8) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันในระดับกลุ่มโรงเรียนเพื่อจัดทำตารางสอน กำหนด การสอนเครื่องมือประเมินผล สื่อการเรียน ฯลฯ ตลอดจนจัดอบรม/สัมมนา/ประชุมปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและเสริมความรู้ที่จำเป็น
- 9) เป็นวิทยากรให้ตามข้อ 8 และหรือจัดทำตารางสอน กำหนดการสอน เครื่องมือประเมินผลสื่อการสอน ฯลฯ ให้เป็นตัวอย่าง
- 10) ให้บริการต่าง ๆ เช่น
  - จัดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้
  - ติดต่อวิทยากรมาเสนอแนะ วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการใช้หลักสูตร
  - ติดต่อวิทยากรมาสาธิตการสอน
- 11) จัดให้มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนแสวงหาวิธี การที่ดีกว่าในการใช้หลักสูตรในระดับต่าง ๆ ทั้งกลุ่มโรงเรียน อำเภอและจังหวัด เป็นครั้งคราว

- 12) จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่แก่ครูผู้สอน ผู้บริหารในโรงเรียนเพื่อส่งเสริม การศึกษาค้นคว้า การพัฒนาหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ
- 13) เสริมกำลังใจครูด้วยการแสดงความสนใจถึงปัญหาของครูและให้ความร่วมมือ ในการแก้ปัญหา
- 14) ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูดี ตลอดจนรายงานให้ผู้บริหารตามสายงานได้รับ ทราบ
- 15) วางโครงการและวิธีการติดตามผลการใช้หลักสูตรร่วมกันทุกฝ่าย

2.2.2 กรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนที่ทำหน้าที่ ประธานกลุ่มโรงเรียน และกรรมการกลุ่มโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนภายในกลุ่ม บทบาท หน้าที่ในการใช้หลักสูตรของกรรมการดังกล่าว จะคล้ายคลึงกับผู้บริหารโรงเรียน ขณะเดียวกัน กรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนยังสามารถสนับสนุนครูผู้สอนในการใช้หลักสูตรในด้านสื่อ อุปกรณ์ การเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอนจากศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

แผนภูมิที่ 4 แสดงบทบาทของกรรมการกลุ่มโรงเรียนในการใช้หลักสูตร

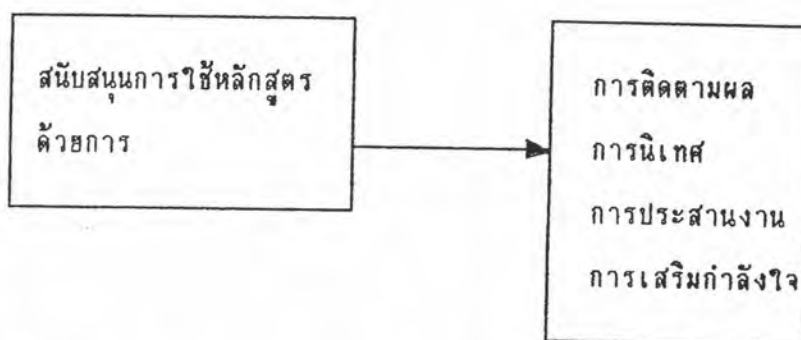

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2534

2.2.3 ศึกษาธิการอำเภอ มีบทบาทในการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 แสดงบทบาทของศึกษาธิการอำเภอในการใช้หลักสูตร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534

แนวการใช้หลักสูตรของศึกษาธิการอำเภอ ดังนี้

- 1) ติดตามผลอย่างน้อย 3 เรื่อง คือ
  - (1) ครูมีแผนการสอน คู่มือครู ฯลฯ
  - (2) ครูใช้วัสดุหลักสูตรในข้อ 1 ได้ถูกต้องและสม่ำเสมอหรือไม่
  - (3) ครูประเมินผลตามระเบียบการประเมินผลของหลักสูตรหรือไม่

- 2) ช่วยแก้ปัญหาที่ได้พบโดยวิธีต่าง ๆ เช่น

- (1) แนะนำวิธีใช้หลักสูตรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์
- (2) ประสานงานกับหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอและ

ศึกษานิเทศก์อำเภอเพื่อแสวงหาวิธีการที่จะช่วยเสริมให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรให้บรรลุผล

- (3) เสริมกำลังใจแก่ครูทุกวิถีทาง เช่น

- ยกย่อง ชมเชยครูที่อุทิศเวลาแก่การสอน และมีความตั้งใจจริง

ในการใช้หลักสูตร

- เผยแพร่ผลงานและความดีของครูแก่ที่ประชุมครู เชิญชวนโรงเรียน

อื่นมาดูงานการสอนของครู

- รายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

2.2.4 ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด/ ผู้อำนวยการการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร และผู้บริหารการศึกษาของเทศบาล และศึกษาธิการจังหวัด เป็นบุคคลที่บทบาท สูงสุดในระดับจังหวัดต่อการใช้หลักสูตร ซึ่งมีบทบาทคอยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียน ดังนี้

- 1) ติดตามผลการใช้หลักสูตร
- 2) บริการหลักสูตร
- 3) บริหารหลักสูตร
- 4) สร้างขวัญ กำลังใจ
- 5) นิเทศ ควบคุม กำกับ
- 6) ประเมินผลการใช้หลักสูตร
- 7) ประชาสัมพันธ์

โดยมีแนวทางการใช้หลักสูตร ดังนี้

- 1) ติดตามผลการใช้หลักสูตรทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ
    - (1) เชื่อมเสียนโรงเรียนในความรับผิดชอบตามโอกาสและสนใจได้ถาม ปัญหาตลอดจนความก้าวหน้าในการใช้หลักสูตร
    - (2) ศึกษารายงานการใช้หลักสูตรจากรายงานของ หน.ปอ./ก. ศึกษาในเทศก์จังหวัด หัวหน้ากองการศึกษาเทศบาลแล้วแต่กรณีอย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งแสดง ความคิดเห็นต่อรายงาน
  - 2) จัดตั้งงบประมาณสำหรับใช้ทำสื่อการเรียนที่จำเป็น และให้เป็นกรณีพิเศษในกรณีบางท้องถิ่น
  - 3) จัดสรรอัตรากำลังครูให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน
  - 4) พิจารณาให้ครูได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
  - 5) สร้างขวัญ กำลังใจแก่ครูทุกวิถีทาง
    - วิทยุยกย่องชมเชยครูผู้อุทิศเวลาในการสอนและสอนดี
    - สนับสนุน ส่งเสริมให้การพิจารณาความชอบของครูที่ปฏิบัติหน้าที่
- คือได้รวมทั้งการมีหนังสือยกย่องชมเชย เผยแพร่ทางสิ่งตีพิมพ์/ สื่อมวลชนอื่น ๆ

- 6) จัดตั้งงบประมาณพัฒนาบุคคล เช่น การประชุม อบรม ศึกษาดูงาน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการให้ความรู้แก่ครูที่จะใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ
- 7) วางแผนระยะยาว/ สั้น ที่จะบริหารการใช้หลักสูตรให้ต่อเนื่องรวมทั้งการติดตามควบคุม กำกับอย่างมีประสิทธิภาพ
- 8) จัดทำสรุปและรายงานผลการใช้หลักสูตรเป็นรายปี เพื่อการพัฒนา ปรับปรุงในปีต่อไปให้ดีขึ้นอย่างมีกระบวนการ
- 9) จัดประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ความรู้เรื่องหลักสูตรทางสื่อมวลชน เพื่อให้ครูและผู้ปกครองได้ทราบความเคลื่อนไหวการใช้หลักสูตรเพื่อการปรับปรุง/การพัฒนาต่อไป

2.2.5 ผู้ปกครอง/ชุมชน แหล่งวิทยากรและสื่อมวลชน มีบทบาทที่ต้องให้การสนับสนุนการใช้หลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมายอีกทางหนึ่ง อาทิเช่น

- 1) สนับสนุนสื่อประกอบการเรียน
- 2) ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ไม่รู้
- 3) ประสานงานกับโรงเรียนเพื่อการพัฒนา

แนวทางการใช้หลักสูตรของผู้ปกครอง/ชุมชน แหล่งวิทยากรและสื่อมวลชน ดังนี้

- 1) ยินดีให้ความร่วมมือต่อการจัดหาสื่อการเรียนแก่ครูและนักเรียนตามโอกาสอันควร
- 2) เผยแพร่ความรู้เรื่องหลักสูตรแก่บุคคลอื่น ที่ยังไม่เข้าใจหลักสูตร
- 3) ติดต่อประสานงานระหว่างผู้ปกครองหรือสื่อมวลชนอื่นกับโรงเรียนเพื่อความเข้าใจต่อการใช้หลักสูตร และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- 4) สนับสนุนโดยการเป็นวิทยากรพิเศษ เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดครูเฉพาะด้านหรือสถานประกอบการพิเศษ

จากบทบาทของบุคลากรที่มีส่วนส่งเสริมการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพดังกล่าว
ศึกษานิเทศก์อำเภอควรได้รับทราบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งไม่ประสบผล
สำเร็จเท่าที่ควร เพื่อใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาคณะที่ตนเองปฏิบัติงาน จากการศึกษาของ
lan I. Dow and Others (อ้างถึงใน หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สปช., 2534) สรุปได้ดังนี้

- 1) ครูผู้สอนต้องการเวลาวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเพียงพอ
- 2) ระบบการบริหารของโรงเรียนไม่มีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะเลือกอำนาจให้การใช้
หลักสูตรมีประสิทธิภาพได้
- 3) ผู้บริหารโรงเรียนยังต้องการความรู้ความเข้าใจแนวทางการใช้หลักสูตร
- 4) ชุมชนมีความต้องการที่รับการปรึกษาแบบตัวต่อตัวกับครูผู้สอนในเรื่อง
การใช้หลักสูตร
- 5) ครูผู้สอนต้องการโอกาสที่จะเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักสูตร
- 6) ข้อเสนอแนะในการประเมินผลของนักเรียนควรได้มีการรวบรวมแนวทางไว้
- 7) บทบาทของที่ปรึกษาหรือผู้ประสานงานในการแนะนำแนวทางการใช้หลักสูตรต้อง
กำหนดไว้ชัดเจน
- 8) บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตร ต้องกำหนดไว้ให้ชัดเจน
- 9) ระบบการสื่อสารเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักสูตรควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ค
งขึ้นโดยองค์คณะบุคคล ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและ
ครูผู้สอน
- 10) ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีแนวทางหรือเป้าหมายที่แน่ชัดในการใช้หลักสูตร

จะเห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการระดมสรรพกำลังจากองค์คณะบุคคล 3 กลุ่ม
ด้วยกันคือ กลุ่มผู้ปฏิบัติการสอน กลุ่มสนับสนุนส่งเสริม และกลุ่มผู้บริหาร จะขาดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ได้
ทุกกลุ่มจะเข้ามามีส่วนช่วยทำให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามบทบาทของตน เพื่อ
ให้กลไกสำคัญของการใช้หลักสูตรบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การประเมินผลการใช้หลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง ความหมายของการประเมินผลการใช้หลักสูตร ดังนี้

สงบบ ลักษณะ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การประเมินผลสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การประเมินสภาพความต้องการทางการจัดปัจจัย (Input) ประเมินลักษณะการใช้ปัจจัย กระบวนการปฏิบัติ (Process) และประเมินผลผลิตระยะสั้นของการใช้หลักสูตร (Short-term or interim Outcomes) ว่าระดับของการปฏิบัติ (Level of Implementation) ครบถ้วนเหมาะสมได้ผลตรงกับความคิดหวังหรือไม่เพียงใด

สุมิตร คุณานุก (2523) ใช้คำว่า "การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้" ซึ่งมองว่า ผู้วิเคราะห์หลักสูตรต้องใช้ในการสำรวจ และสังเกตประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้เกิดขึ้นที่โรงเรียน การวิเคราะห์เพื่อประเมินในประเด็นนี้จึงรวมถึง การวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติการทั้งหมดของโรงเรียนเข้าไว้ด้วย (All School Program) เครื่องมือที่ใช้จะออกมาในรูปของเกณฑ์การประเมินผลโรงเรียน (School Evaluation Criteria)

บุญมี เณรชอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การวิเคราะห์การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติการทั้งหมดของโรงเรียนซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุผลสำเร็จ เช่น การเตรียมความพร้อมของโรงเรียน การจัดการห้องสมุด โรงเรียน โรงฝึกงาน ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน การจัดการเรียนการสอนในหมวดต่าง ๆ การจัดกิจกรรมนักเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตร หมายถึงการตรวจสอบความก้าวหน้าของการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรว่ามีมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับ วัตถุประสงค์ของการใช้หลักสูตรมีลักษณะการประเมิน แบ่งได้เป็น 3 อย่างคือ

- 1) การประเมินที่มุ่งผล
- 2) การประเมินความแตกต่างของสภาพ
- 3) การประเมินทั้งระบบ

ขั้นตอนการประเมิน ประกอบด้วย การประเมินก่อนตกลงใจให้มีการดำเนินการ
การประเมินขณะดำเนินการ การประเมินผลการใช้หลักสูตร และการประเมินผลกระทบ

เนื้อหาและขอบข่ายของการใช้หลักสูตรที่ต้องประเมิน ประกอบด้วย

- 1) โครงสร้างหลักสูตร
- 2) การใช้หลักสูตร
- 3) องค์ประกอบที่สนับสนุน

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 12 (2530) กล่าวถึงจุดประสงค์ของ
การประเมินผลการใช้หลักสูตรและประโยชน์ของการประเมินผลการใช้หลักสูตรดังนี้

จุดประสงค์ของการประเมินผลการใช้หลักสูตร

- 1) เพื่อจะได้ทราบว่า การเตรียมความพร้อมในการจัดปัจจัยพื้นฐาน เช่น โครงสร้าง
การบริหาร ความรู้ความเข้าใจของครู งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียน
การสอนเป็นไปตามข้อกำหนด แนวการใช้หลักสูตรหรือไม่
- 2) เพื่อจะได้ทราบว่า ผู้รับผิดชอบในการใช้หลักสูตร คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน
ชุมชน ได้ปฏิบัติตามแผนการใช้หลักสูตรถูกต้องครบด้านหรือไม่ เพียงใด
- 3) เพื่อศึกษาว่าการปฏิบัติกิจกรรมในลักษณะใดได้ผลดี ลักษณะใดไม่ก่อให้เกิดผลดี
- 4) เพื่อศึกษาว่าระดับของการใช้ปัจจัย และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
มีความเพียงพอต่อการที่จะทำให้บังเกิดผลดีตามที่คาดหวังไว้หรือไม่
- 5) เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบใดของปัจจัยและกิจกรรมการปฏิบัติที่เป็นปัญหาหรือ
อุปสรรคก็ควรปรับปรุงแก้ไข

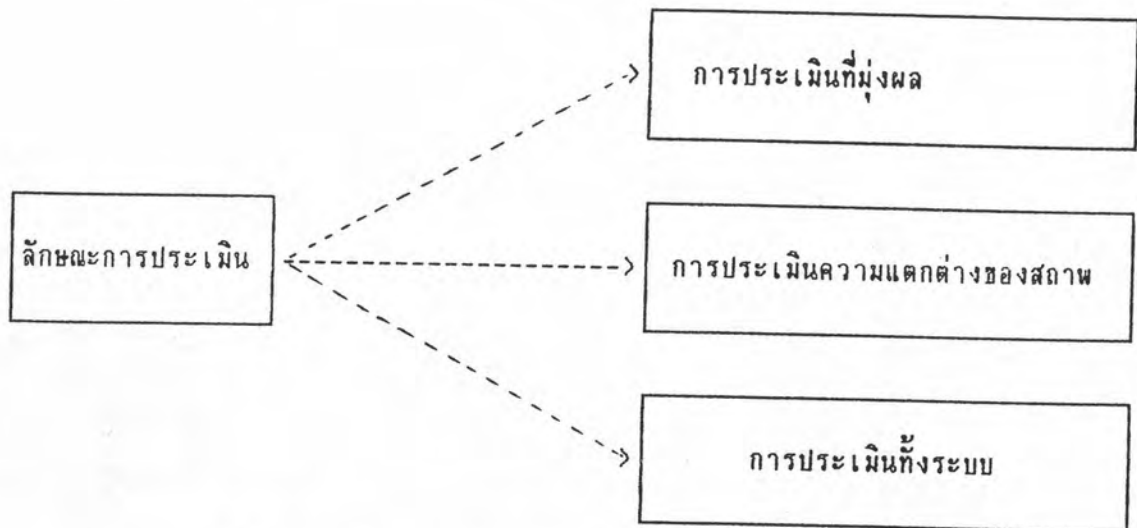
ประโยชน์ของการประเมินผลการใช้หลักสูตร

- 1) ทำให้เกิดการตรวจสอบกิจกรรมการปฏิบัติตามแผน (Monitoring) ซึ่งเป็น การกระตุ้นเร้าให้เพิ่มระดับความรับผิดชอบ และสร้างแรงจูงใจให้แก่โรงเรียน
- 2) ช่วยให้ได้รับข้อมูลเพื่อแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติ (Formative Evaluation) ก่อนกระบวนการใช้หลักสูตรจะสิ้นสุด
- 3) เพื่อศึกษาดูว่าการปฏิบัติกิจกรรมในลักษณะใดได้ผลดี ลักษณะใดไม่ก่อให้เกิดผลดี
- 4) ช่วยให้เกิดการค้นหาแนวคิด แนวปฏิบัติที่ดีกว่าเดิม
- 5) สนับสนุนการประเมินผลสุดท้ายของหลักสูตร (Summative) ในแง่การทราบสาเหตุ ของการประสพผลสำเร็จ หรือสาเหตุที่ทำให้เกิดความล้มเหลว

จากความหมาย วัตถุประสงค์ และประโยชน์ของการประเมินผลการใช้หลักสูตร จะ เห็นว่าการประเมินผลการใช้หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา โดยมีเนื้อหาสาระ ในด้านลักษณะการประเมิน ขั้นตอนการประเมินผลการใช้หลักสูตร เนื้อหาหรือขอบข่ายของการใช้ หลักสูตรที่ต้องประเมิน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการประเมิน

แผนภูมิที่ 6 แสดงลักษณะการประเมิน

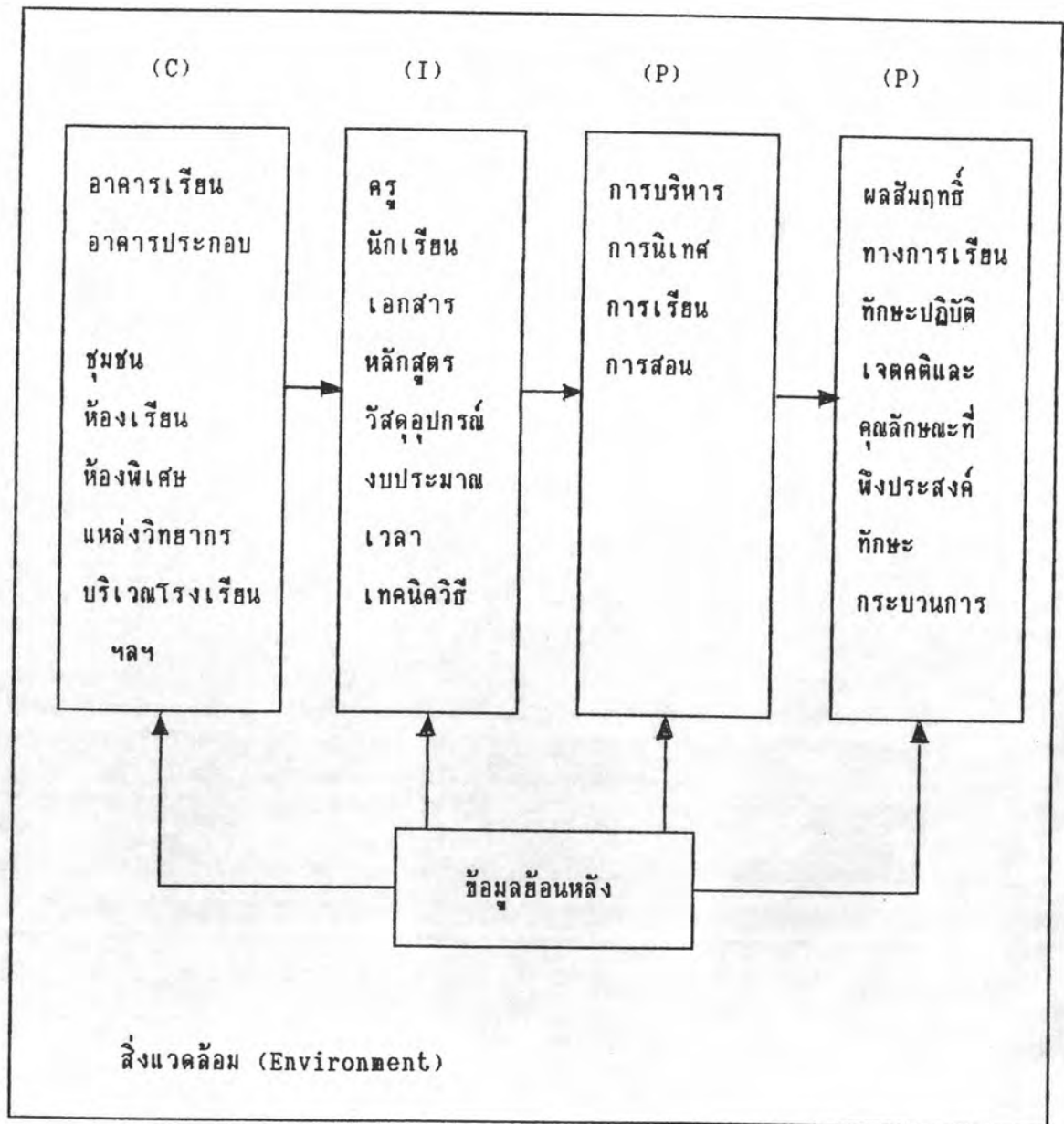

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2534

- 1.1 การประเมินที่มุ่งผล หมายถึง การประเมินเฉพาะผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ได้แก่
  - ผลที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์
  - ผลที่เกิดขึ้นทั้งที่กำหนดในวัตถุประสงค์ ผลกระทบ และผลข้างเคียง
  - ผลอื่นที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากผลที่เกิด
- 1.2 การประเมินความแตกต่างของสภาพประเมินก่อนการดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน
- 1.3 การประเมินทั้งระบบ เป็นการประเมินโครงสร้างทั้งกระบวนการ การเงินทั้งระบบ นิยมใช้ คือ การประเมินแบบชิป (CIPP Model) คิดค้นโดย สตีฟเฟิลบีม ซึ่งย่อมาจาก

- C = Context (สภาพแวดล้อม)
- I = Input (ปัจจัยเบื้องต้น)
- P = Process (กระบวนการ)
- P = Product (ผลผลิต)

แผนภูมิที่ 7 แสดงลักษณะการประเมินทั้งระบบ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2534

การประเมินแบบซิป (CIPP Model) เป็นการประเมินทั้งของสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น ประบวนการทำงาน และผลผลิต โดยมีสาระสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ดังนี้

1) ประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) คือ การประเมินสภาพ ปัจจุบันปัญหาและความต้องการที่เป็นสภาพพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียนว่าสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการหรือไม่ รวมทั้งความเป็นไปได้ของการดำเนินงานว่ามีความราบรื่นและ อุปสรรคหรือไม่ สิ่งควรประเมินได้แก่

- สภาพการจัดบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน
- สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

2) ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบ ความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ว่าความเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและคุ้มค่ากับ การลงทุนเพียงใด สิ่งควรประเมินได้แก่

- บุคลากร เช่น ครู นักเรียน
- เอกสาร เช่น เอกสารหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์
- งบประมาณ
- เวลา และเทคนิควิธี

3) การประเมินกระบวนการทำงาน (Process Evaluation) เป็นการประเมิน วิธีการ ขั้นตอนสภาพทำงานว่าเป็นไปอย่างราบรื่น เรียบร้อย มีประสิทธิภาพ หรือเป็นไปตาม ขั้นตอนที่วางไว้เพียงใด สิ่งควรประเมิน ได้แก่

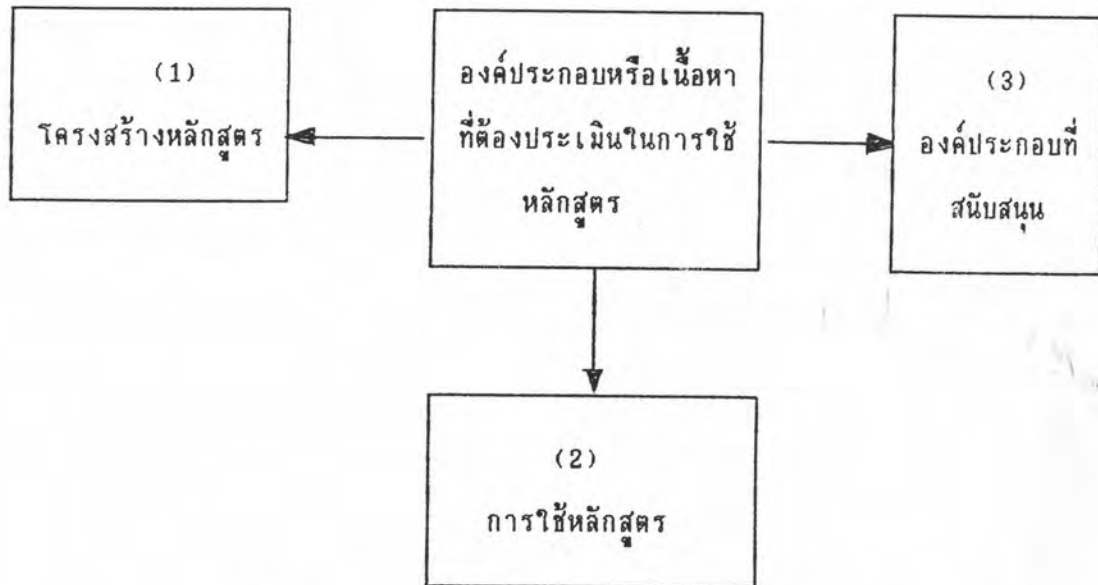
- การจัดครูเข้าสอน การจัดทำแผนการสอน กำหนดการสอน ตารางสอน บันทึกการสอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การติดตามผลและการประเมินผล

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากการ ปฏิบัติงานเพื่อตัดสินคุณภาพของผลผลิต/คุณภาพของโครงการผลที่ได้อาจเป็นผลที่กำหนดไว้แล้วตาม วัตถุประสงค์ หรือ ผลกระทบหรือผลข้างเคียงก็ได้ การประเมินผลผลิตจะช่วยให้ผู้ควบคุมโครงการ ตัดสินใจได้ว่าควรจะคงไว้หรือยกเลิกโครงการนั้น สิ่งควรประเมิน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ฯลฯ

2. เนื้อหาหรือขอบข่ายของการใช้หลักสูตรที่ต้องประเมิน แบ่งได้ 3 องค์ประกอบ

ดังนี้

แผนภูมิที่ 8 แสดงเนื้อหาหรือขอบข่ายของการใช้หลักสูตรที่ประเมิน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534

องค์ประกอบที่ 1 โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย

1. หลักการและปรัชญา ประเมินในด้าน

- 1) การสนองความต้องการของคนทุกกลุ่ม
- 2) ความเหมาะสมกับสภาพสังคมเมืองและสังคมชนบท
- 3) ความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล (เช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ

- 4) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน
- 5) ควรมุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต
- 6) การศึกษานานรากฐานของปรัชญาการศึกษาของไทย
- 7) ความสอดคล้องกับคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของคน

- 8) ความสอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐานไทย
- 9) ความสอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมไทย
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ประเมินด้าน
  - 1) ความชัดเจนของจุดหมาย
  - 2) หลักการสนองจุดหมาย
  - 3) ความสอดคล้องของจุดประสงค์กับจุดหมาย
  - 4) จุดหมาย จุดประสงค์สามารถนำไปปฏิบัติได้
3. โครงสร้างและเนื้อหา ประเมินด้าน
  - 1) การจัดโครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสภาพปัจจุบัน
  - 2) โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์สอดคล้องกับวัยและระดับชั้น
  - 3) โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์มีสัดส่วนเหมาะสมกับอัตราเวลาเรียน
  - 4) โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์ยืดหยุ่นตามสภาพท้องถิ่นของกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ แยกได้เป็นรายกลุ่ม

องค์ประกอบที่ 2 การใช้หลักสูตร ประกอบด้วย

1. การบริหารหลักสูตร ประเมินด้าน
  - 1) ความสามารถของผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียน
  - 2) การประสานงานระหว่างกรมวิชาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
  - 3) การอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารโรงเรียน
2. การจัดการเรียนการสอน ประเมินด้าน
  - 1) การเรียนการสอนโดยการใช้เด็กเป็นศูนย์กลาง
  - 2) การจัดและพัฒนากระบวนการสอนได้เหมาะสม
  - 3) ระบบการสอนซ่อมเสริม

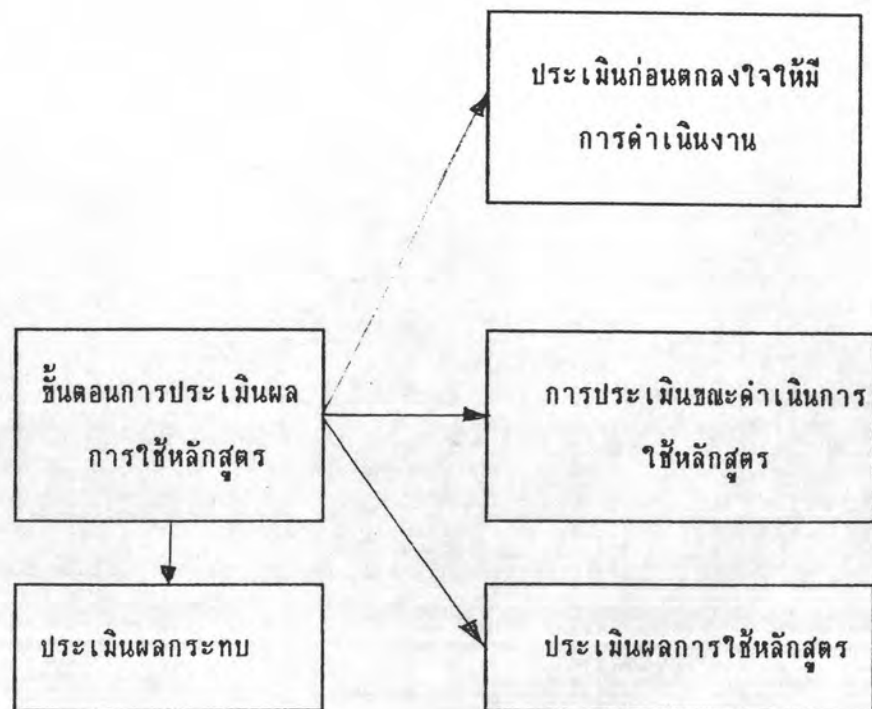

3. ผลการใช้หลักสูตร ประเมินด้าน
    - 1) นักเรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอ
    - 2) นักเรียนมีค่านิยมและจริยธรรมที่พึงประสงค์
    - 3) นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ให้ทันสมัยอยู่เสมอ
- องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบที่สนับสนุน ประกอบด้วย
1. การใช้หลักสูตร ประเมินด้าน
    - 1) เกณฑ์การตัดสินเน้นพัฒนาการของนักเรียน
    - 2) การประเมินผลการเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนอย่างครบถ้วน
    - 3) ครูผู้สอนเป็นผู้วัดผลผู้เรียนเอง
  2. การวัดผลและการประเมินผล ประเมินด้าน
    - 1) ระบบการวัดผลที่ใช้กับหลักสูตร
    - 2) ระเบียบการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร
    - 3) การใช้เทคนิควิธีการวัดผล
  3. สื่อการเรียนการสอน ประเมินด้าน
    - 1) แผนการสอน
    - 2) คุณภาพของหนังสือเรียน
    - 3) คุณภาพของหนังสือเสริมประสบการณ์
    - 4) ความจำเป็นที่ต้องมีหนังสือเสริมประสบการณ์
  4. สมรรถภาพของครู ประเมินด้าน
    - 1) ครูมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตร
    - 2) ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนและจุดหมายของ
    - 3) ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

หลักสูตร

5. การนิเทศและติดตามผล ประเมินด้าน
    - 1) ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารและผู้นิเทศในหลักสูตรและการใช้หลักสูตร
    - 2) เจตคติของผู้นิเทศต่อหลักสูตรและการเรียนการสอน
    - 3) การปฏิบัติการณ์ิเทศของผู้นิเทศสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครู
  6. ผู้ปกครองและชุมชน ประเมินด้าน
    - 1) การยอมรับหลักสูตรของผู้ปกครอง
    - 2) การประสานงานในเรื่องการเรียนการสอนระหว่างบ้านกับโรงเรียน
3. ขั้นตอนการประเมินผลการใช้หลักสูตร มีดังนี้

แผนภูมิที่ 9 แสดงขั้นตอนการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534

โดยมีสาระสำคัญของขั้นตอนการประเมินผลการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ประเมินก่อนตกลงใจให้มีการดำเนินงาน เป็นการตรวจสอบแผนงาน เพื่อให้มีความเป็นไปได้ และมีความสมบูรณ์ของแผนงาน หรือโครงการมากที่สุด การประเมินในขั้นนี้ จะเป็นการพิจารณา 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ

- 1) ความเหมาะสมของการใช้หลักสูตร
- 2) ผลตอบแทนจากการดำเนินการใช้หลักสูตร
- 3) ผลอื่นๆที่คาดว่าจะเกิดตามมาจากการดำเนินการใช้หลักสูตร

การประเมินในขั้นนี้ ผลการประเมินจะชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการใช้หลักสูตร ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและผลตอบแทนจากการดำเนินการใช้หลักสูตรและผลอื่นๆ อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการใช้หลักสูตร

2. การประเมินขณะดำเนินการใช้หลักสูตร การประเมินส่วนนี้ โดยหลักสำคัญจะเป็นเรื่องการติดตามการปฏิบัติงาน เพื่อดูว่ากระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ การดำเนินงานส่วนต่างๆ มีประสิทธิภาพหรือไม่ เป็นการติดตามตรวจสอบและควบคุมการดำเนินการใช้หลักสูตร เพื่อให้มีการดำเนินการใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ หรือหาทางแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานที่ผิดพลาดบกพร่องให้ได้รับการแก้ไขทันทั่วทั้ง

3. การประเมินผลการดำเนินการใช้หลักสูตร การประเมินผลส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่า จากการดำเนินการใช้หลักสูตรไปแล้ว โดยการอนุมัติให้ดำเนินการ จัดทรัพยากรสนับสนุนแล้วนั้น บรรลุจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด

สำหรับการประเมินผลกระทบ มีส่วนคล้ายคลึงกับการประเมินผลการดำเนินการ เป็นการประเมินเมื่อการดำเนินการเสร็จเรียบร้อยไปแล้วระยะหนึ่ง เพื่อเป็นการตรวจสอบว่า นอกจากได้ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้หลักสูตรแล้ว การดำเนินงานหรือผลสำเร็จตามโครงการใช้หลักสูตรนั้น ก่อให้เกิดผลพลอยได้หรือผลเสีย หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งอื่นๆ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม มติมหาชน การตัดสินใจในแนวทางใหม่ๆ วิถีปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตใหม่ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างใดหรือไม่

จะเห็นว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นกุญแจสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะผลของการประเมินจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงจุดเด่น จุดด้อยและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติการ หากผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุง และส่งเสริมกระบวนการใช้หลักสูตรด้วยแล้ว กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ส่งผลถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตามการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนจะต้องใช้ความประณีตละเอียดอ่อน และมีทัศนคติอันกว้างว่า จะทำการประเมินผลตรงจุดใด และในรูปแบบใด ผู้ประเมินพึงระลึกเสมอว่า

1. มีการกำหนดลงไปอย่างชัดเจนว่าจะประเมินอะไรให้แน่นอน
2. การหาข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการประเมิน
3. การรวบรวมข้อมูลมาเพื่อกำหนดเกณฑ์ และกำหนดเครื่องมือในการประเมิน

จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

4. การวิเคราะห์ผลของการประเมิน จะต้องกระทำอย่างระมัดระวังและมีความเที่ยงตรงเพื่อที่จะส่งผลการวิเคราะห์นั้นไปเสนอกับคณะกรรมการพิจารณา
5. การพิจารณาจากการประเมินผล เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมต่อไป

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนใน 3 ประการ คือ หนึ่งพัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงามเพื่อเป็นพื้นฐานในการรับความรู้ต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง และการนำความรู้ไปใช้ สองพัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงามเพื่อความ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และ สามพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ การพัฒนาดังกล่าวจะเป็นพื้นฐาน ของการดำรงชีวิตสืบไป

จุดเน้นของหลักสูตร มี 3 ประการ ดังนี้

- 1) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ
- 2) ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร
- 3) ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ

สาระสำคัญของหลักสูตร

เพื่อให้เป็นไปตามหลักการและบรรลุลจุดหมายที่วางไว้ หลักสูตรจึงกำหนดให้มีวิชาบังคับ วิชาเลือกเสรี และกิจกรรมดังนี้

- 1) วิชาบังคับ ประกอบด้วยวิชาบังคับแกน และวิชาบังคับเลือก

วิชาบังคับแกน มุ่งปลูกฝังความรู้ และทักษะพื้นฐานสำหรับพัฒนาสติปัญญา และบุคลิกภาพอันดีงาม ได้แก่ ความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษาไทย การคิดคำนวณ ความเข้าใจพื้นฐานในทางวิทยาศาสตร์ และสังคม การรักษาสุขภาพ และความชื่นชมในศิลปวัฒนธรรม และ ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

วิชาบังคับเลือก เป็นวิชาพื้นฐานที่เสริมวิชาบังคับแกนในส่วนที่ต้องการให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน

2) วิชาเลือกเสรี เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นหาความถนัดและความสามารถอันจะเป็นเครื่องชี้แนะให้ตัดสินใจเลือกเรียนวิชาได้เหมาะสม และได้พัฒนาสติปัญญาและความสามารถให้สูงสุดตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3) กิจกรรม

นอกจากรายวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว หลักสูตรยังกำหนดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอีก 3 ประเภท กิจกรรมเหล่านี้มีใช้การเรียนวิชาซึ่งให้ผู้เรียนเข้าห้องเรียนเพื่อฟังคำสอน หรือประกอบกิจกรรมตามที่ครูกำหนดแล้วสอบ แต่เป็นการประกอบกิจกรรมร่วมกันภายใต้การดูแลของโรงเรียน เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขได้ประโยชน์จากกันและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
- 2) เป็นการศึกษาที่กว้างไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
- 3) เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงาน ตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามิยชุมชนและครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
- 2) สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
- 3) สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัด ต่าง ๆ

4) มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

- 5) มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน
- 6) มีทัศนคติที่ค้ำต่อสมาชิกทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
- 7) มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสมาชิก มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 8) เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาดังต่อไปนี้

1) วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12	หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9	หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6	หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3	หน่วยการเรียนรู้
ศิลปศึกษา	3	หน่วยการเรียนรู้

2) วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6	หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6	หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียน ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1) กลุ่มวิชาภาษา
ภาษาไทย
ภาษาต่างประเทศ
- 2) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์
คณิตศาสตร์
- 3) กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
- 4) กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ
พลานามัย
ศิลปศึกษา
- 5) กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ
อาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

2) กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค
หมายเหตุ ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธให้เลือกเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก เสรี	บังคับ		เลือก เสรี	บังคับ		เลือก เสรี
	แกน	เลือก		แกน	เลือก		แกน	เลือก	
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	-		4	-	
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		-	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาบุคลิกภาพ				10			10		
4.1 พลานามัย	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
	30			30			30		

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก		แกน	เลือก		แกน	เลือก	
		เสรี			เสรี			เสรี	
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบฯ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี หรือ ยุวกาชาด หรือ ผู้นำเพื่อประโยชน์		1			1				1
1.2 กิจกรรมอื่นๆ		1			1				1
2. กิจกรรมแนะแนว หรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้		1			1				1
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน (ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ให้เลือกเรียนรายวิชา พระพุทธศาสนา ในกลุ่ม วิชาสังคมศึกษาภาคเรียน ละ 1 รายวิชาตลอด 3 ปี)		2			2				2
รวมทั้งหมด		35			35				35

แนวคำเนิการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวคำเนิการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.
2533)

1. เวลาเรียน

- 1) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน
- 2) ในปีการศึกษาหนึ่งให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ
- 3) ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ
- 4) ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และให้โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระอีกสัปดาห์ละ 2 คาบ

2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

- 1) ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรี ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ นักเรียนจะเลือกเรียนได้เพียง 1 ภาษา
- 2) การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียน และการโอนผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

- 1) ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียน และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
- 2) ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
- 3) ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน
- 4) ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี หรือกิจกรรมสภากาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน

การศึกษาภาคบังคับ

รัฐกำหนดนโยบายการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 หมวดที่ 3 ข้อ 4 ว่า การจัดศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงมีคุณภาพ และสะดวกแก่ผู้เรียนสถานศึกษาของรัฐ และของท้องถิ่นจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นบริการแบบให้เปล่า

การจัดการศึกษาในระดับใดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายการศึกษาที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535, 2535)

ในปัจจุบันการศึกษาภาคบังคับเป็นไปตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 เป็นต้นไป โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ผู้ปกครองต้องส่งเด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่แปดเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้สอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือหลักสูตรอื่น ที่กระทรวงศึกษาเทียบเท่า
2. การส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา นักเรียนต้องไม่ขาดเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากเหตุผลอันสมควรเกินเจ็ดวันในหนึ่งเดือน
3. ในกรณีที่เป็นการสมควร คณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดมีอำนาจกำหนดให้ผู้ปกครองเด็กในท้องที่ใดในเขตจังหวัดส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อเด็กมีอายุต่ำกว่าหรือมีอายุสูงกว่าแปดปีก็ได้ การนับอายุให้นับตามปีปฏิทิน
4. ในเดือนธันวาคมของทุกปีให้คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ ประกาศรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาให้ผู้ปกครองทราบ
5. เมื่อผู้ปกครองร้องขอ คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ หรือกิ่งอำเภอมีอำนาจยกเว้นเด็กที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่ต้องเข้าเรียน คือ

1) มีความบกพร่องทางด้านร่างกายและจิตใจ
 2) เป็นโรคติดต่อกันที่กำหนดในกฎกระทรวง
 3) ต้องหาเลี้ยงผู้ปกครอง ซึ่งทุพพลภาพ ไม่มีหนทางหาเลี้ยงชีพและไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดูแทน แต่หากผู้ปกครองที่ทุพพลภาพส่งเด็กเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาพร้อมกันหลายคนให้ยกเว้นเพียงหนึ่งคน

4) มีความจำเป็นอย่างอื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

6. ถ้าผู้ปกครองไม่ส่งเด็กที่มีอายุครบเกณฑ์เข้าเรียนตามที่กฎหมายกำหนดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท

7. ถ้าท้องที่ใดไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ให้คณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดประกาศผ่อนผันเป็นปี ๆ ไป และให้ถือว่าเด็กซึ่งเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในท้องที่นั้นพ้นเกณฑ์บังคับไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532)

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงสภาพการอ่านออก เขียนและคำนวณได้ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535, 2535)

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้จัดเป็นระบบ 6:3:3 คือ ในระบบประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 3 ปี ระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับที่ทุกคนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็นับว่าพ้นเกณฑ์บังคับ

นอกจากนี้รัฐได้มีนโยบายการศึกษา ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของปวงชน ระบุว่า "รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประชาชนอย่างทั่วถึงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น" (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535, 2535)

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในระยะแรกนี้ มีการดำเนินงาน 2 ลักษณะ (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 6, 2535) คือ

ลักษณะที่ 1 จัดในระบบโรงเรียนโดยมีกรมสามัญเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการซึ่งมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ ในอันที่จะส่งเสริมการขยายมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดโอกาสให้เยาวชนในชนบทได้รับการศึกษาในระดับนี้เพิ่มมากขึ้น

ในด้านหลักการ และ แนวทางการดำเนินงานโครงการนี้มีลักษณะที่ต่างไปจากเดิมในเรื่องการบริหารหลักสูตรที่มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบปกติ และ รูปแบบกึ่งระบบโรงเรียน

ลักษณะที่ 2 จัดนอกระบบโรงเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระบบนี้ เรียกว่าสามัญระดับ 4 ซึ่งมีศักดิ์และ สิทธิเทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ประเภทคือ

- 1) การศึกษานอกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอก (ศษน.)
- 2) การศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ (ว.ปณ.)
- 3) การศึกษานอกโรงเรียนประเภทชั้นเรียน (ภาคค่ำ)

การปฏิบัติงานมีข้อจำกัดหลายประการ อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการศึกษา 2532 นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในและนอกระบบโรงเรียนเป็นอัตราร้อยละ 50.87 มีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่ออีกประมาณร้อยละ 49.13 หรือประมาณ 517,600 คน ภายหลังจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 ให้ดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ได้ระยะหนึ่งในปีการศึกษา 2534 มีอัตราการเรียนต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60.06 หรือประมาณ 605,750 คน ในขณะที่อัตราการเรียนต่อนอกระบบโรงเรียนเป็นร้อยละ 5.04 หรือประมาณ 50,803 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

อนึ่งในปัจจุบัน (ปี 2535) ยังมีนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอีก ร้อยละ 34.90 หรือ ประมาณ 352,007 คน เด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 11-12 ปี ยังไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน เนื่องจากกฎหมายห้ามมิให้ใช้แรงงานเด็ก ที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือตลาดแรงงานส่วนใหญ่ ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพ มีการศึกษาอย่างต่ำระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ดังนั้น การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งของ รัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้เรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นประมาณ ร้อยละ 30.1 ซึ่งต่ำที่สุดในเอเชีย และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก กอปรกับมีผลการวิจัยยืนยันว่าประเทศใดแรงงาน มีจำนวนที่ได้รับการศึกษาสูง ประเทศนั้นประชากรจะมีรายได้อัตราสูงด้วย

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลชั้น โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะพยายามให้นักเรียนที่เรียนจบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครบร้อยละ 100 ในปี พ.ศ. 2540 โดย ประกาศการดำเนินงานโครงการนี้ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป ซึ่งปรากฏรายละเอียด ตามตารางอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (2535 - 2539) ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แผนพัฒนาฯ ระยะที่ 7	2535	2536	2537	2538	2539	2540
อัตราการเรียนต่อ ม.1 ในระบบไม่รวม สปช.	57.8	62.4	67.6	71.6	73.6	74.0
อัตราการเรียนต่อ ม.1 รวมที่ สปช. เปิดขยายเพิ่ม	65.7 65.7	73.9 73.9	82.5 82.5	86.2 86.2	87.9 87.9	88.0 88.0
อัตราการเรียนต่อ ม. 1 รวม กศน.	69.4	79.5	89.8	95.1	98.3	100.0

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534

1. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เด็กเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2) เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ
- 3) เพื่อให้เด็กเรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะในวิชาชีพ ที่ตนมีความถนัดและสนใจ สำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

2. เป้าหมาย

ด้านปริมาณ

ตามแผนการเปิดขยายโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดเป้าหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการดังนี้

ปีการศึกษา 2533 ให้ดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจังหวัด
ละ 3 โรงเรียน รวม 216 ห้องเรียน/โรงเรียน นักเรียนห้องเรียนละ 40 คน

แผนการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) เริ่มดำเนินงานโครงการ
ขยายโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป โดยกำหนดแผนการเปิดโรงเรียน
ปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน และในปีการศึกษา 2537 เมื่อรวมกับโครงการนำร่อง
แล้ว จะเปิดได้จำนวน 4,200 ห้องเรียน/โรงเรียน นักเรียนห้องเรียนละ 40 คน จากนั้น
ตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 เป็นต้นไปจะไม่เปิดเพิ่มอีก ทำให้สามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อ ม.1
ของทุกปีได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 และในปีการศึกษา 2539 สบช. สามารถรับนักเรียน ม. 1
ได้ถึงร้อยละ 14.3

แต่อย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการให้ สบช.แจ้งเปิดขยายเพิ่มเติมได้ เมื่อมี
ความพร้อม ดังนั้น จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และการสำรวจความต้องการของชุมชน
ของทุก ๆ จังหวัด ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 - 2534 แสดงให้เห็นว่า มีความพร้อมสามารถ
ดำเนินการได้ สบช. จึงกำหนดเป้าหมายการเปิดขยายเพิ่มเติมตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้น
ไป เป็นปีละ 1,000 ห้องเรียน/โรงเรียน นักเรียนห้องเรียนละ 40 คน ในปีการศึกษา 2537
สามารถเปิดขยายได้ 4,500 โรงเรียน รวม 4,950 ห้องเรียน ทำให้เพิ่มอัตราการเรียนต่อ
ม.1 ได้ถึงร้อยละ 18 ซึ่งมากกว่าเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการตั้งไว้ร้อยละ 14.9 ถึง
ร้อยละ 2.1 และเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 5.4 ในปีการศึกษา 2538 แสดงให้เห็นว่าถ้าเปิดขยาย
ตามเป้าหมายที่ สบช.กำหนด แล้วการขยายโอกาสทางการศึกษาจะบังเกิดสัมฤทธิ์ผลได้อย่างรวดเร็ว
ยิ่งขึ้น

3. หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) เปิดแล้วไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนที่เปิดสอน ชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้นอยู่แล้ว
- 2) อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ การเดินทางยากลำบาก ประชากร
คือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
- 3) โรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคาร ห้องเรียน ครูผู้สอน และให้ สบช.และ
สบอ. ร่วมกันพิจารณาจัดบุคลากรปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาสได้ตามความจำเป็น และ
เหมาะสม
- 4) ผู้ปกครอง ชุมชน ให้การสนับสนุน
- 5) ให้เปิดโรงเรียนปีละประมาณ 1 ใน 4 ของกลุ่มโรงเรียน

6) ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม

จังหวัด

ด้านคุณภาพ

เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- 1) ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีพฤติกรรมแสดงออกในทางที่ดี
- 2) ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยมุ่งเน้นอาชีพอิสระ

ตามความสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

3) สามารถครองตนได้ในระบบเศรษฐกิจและสภาพสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรม จริยธรรม มีความประพฤติดี เข้าใจความเป็นประชาธิปไตย

4) สนใจ ใฝ่ศึกษาหาความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

4. การบริหารหลักสูตรเพื่อให้เกิดคุณภาพ

1) จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

- 2) ปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 3) ศึกษานโยบายที่เกี่วข้อง ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงาน
- 4) ศึกษาระบบการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้ได้ปฏิบัติงานจริง
- 5) โรงเรียนจัดรูปแบบการสอนวิชาอาชีพที่เหมาะสม
- 6) จัดหนังสือ/อุปกรณ์/สนับสนุนการเรียนการสอน
- 7) พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผล
- 8) พัฒนาการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การจัดกิจกรรมและโครงการสนับสนุน

ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 ได้กำหนดไว้ดังนี้

- 1) จัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิชาอาชีพ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และฝึกปฏิบัติของครู นักเรียน และชุมชน
- 2) จัดบริการสุขภาพอนามัย สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ทั้งด้านการรักษาพยาบาลและพัฒนาสุขภาพอนามัย
- 3) ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรครูผู้สอนรายวิชา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและการปรับปรุงระดับการกำหนดตำแหน่ง

4) การปรับปรุงแผนการเรียนโดยเน้นกระบวนการศึกษาและฝึกทักษะวิชาอาชีพ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

5) พัฒนาห้องสมุด ให้เป็นแหล่งความรู้และเป็นศูนย์กลางของชุมชน

6) จัดหาทุนจากภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและนอกประเทศ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และประสบการณ์

7. แผนการจัดตั้งสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นหน่วยงานรองรับการปฏิบัติงานโดยตรง

6. การประสานงาน

เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลดี สบช. ได้ประสานงานและได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระดับกรมและส่วนภูมิภาค อาทิเช่น

ตารางที่ 3 แสดงการประสานงานเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงาน	ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน
1. กรมวิชาการ	จัดอบรมผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน วิจัย และให้
2. กรมสามัญศึกษา	เอกสารประกอบหลักสูตรแก่ทุกโรงเรียนการจัดกลุ่มโรงเรียน
3. กรมการฝึกหัดครู	ให้ความรู้ด้านการจัดมัธยมศึกษา จัดโรงเรียนพี่เลี้ยงเป็น
4. สถาบันส่งเสริม การสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วิทยากร ทั้งในระดับกรม และระดับโรงเรียนในส่วนภูมิภาค
5. สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการครู	การฝึกอบรมครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์
6. สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ	การฝึกอบรมครูผู้สอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และจัดสรร
7. กรมการศึกษานอกโรงเรียน	คู่มือครูทั้ง 2 วิชาให้ทุกโรงเรียน
8. กรมอาชีวศึกษา	การพิจารณาอัตรากำลังครู การพัฒนาครูเพื่อเลื่อนระดับ
9. ทบวงมหาวิทยาลัย	การติดตามประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา
10. แหล่งภูมิปัญญาและสถานประกอบ การในชุมชนท้องถิ่น	ความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ
๑๑. ๑๑	วิทยากรสอนวิชาอาชีพสถานฝึกวิชาอาชีพ
๑๒. ๑๒	การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ สถานฝึกวิชาอาชีพ
๑๓. ๑๓	วิทยากรสอนวิชาอาชีพ
๑๔. ๑๔	พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร
๑๕. ๑๕	สนับสนุนการฝึกปฏิบัติวิชาอาชีพ วิทยากรพิเศษ
๑๖. ๑๖	งบประมาณ วัสดุ/ครุภัณฑ์/อุปกรณ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535

7. การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโครงการทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

การจัดชั้นเรียนและการเปิดรับนักเรียน

1) โรงเรียนที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จำนวน 119 โรงเรียนให้เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 2 ห้องเรียน นักเรียนห้องเรียนละ 40 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2-3 จำนวนนักเรียน/ห้องเรียน ตามที่เลื่อนชั้นมาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2

2) โรงเรียนที่เปิดทำการสอนในปีการศึกษา 2534 ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 97 โรงเรียน ให้เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 2 ห้องเรียน นักเรียนห้องเรียนละ 40 คน

3) โรงเรียนที่เปิดทำการสอนเพิ่มขึ้นในปีการศึกษา 2534 และปีต่อไปให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน ห้องเรียนละ ประมาณ 40 คน

4) การเปิดรับนักเรียนที่เข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้คำนึงถึงหลักการที่จะสนับสนุนผู้ด้อยโอกาสได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึง และไม่ควรรับนักเรียนเข้าเรียนเกินกว่าที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่องบประมาณดำเนินการ แต่ถ้ามักเรียนสมัครเข้าเรียนมากกว่าจำนวนที่กำหนด ให้คณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาข้อยุติเกี่ยวกับการรับนักเรียน

5) นักเรียนที่ประสงค์จะเข้าเรียนด้วยความสมัครใจ ให้สมัครเรียน ณ โรงเรียนในโครงการที่เปิดสอนตามวัน เวลา ที่ประกาศพร้อมทั้งนำหลักฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดมาขึ้นในวันสมัคร

6) การสมัครเข้าเรียนและการเรียนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

ทะเบียนนักเรียนและเอกสารแบบพิมพ์ต่าง ๆ

- 1) โรงเรียนต้องจัดทำทะเบียนนักเรียนแยกต่างหากจากทะเบียนนักเรียนภาคบังคับ
- 2) โรงเรียนต้องจัดให้มีเอกสารการประเมินผลการเรียนต่าง ๆ ตามที่กระทรวง

ศึกษาธิการกำหนด

การแต่งตั้งของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

การเรียนภาคฤดูร้อนในโรงเรียนให้แต่งเครื่องแบบของสถานศึกษา ส่วนการฝึกภาคปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติของสถานศึกษา สถานประกอบการ หรือสถานประกอบอาชีพอิสระนั้น

กำหนดการเปิด - ปิด ภาคเรียน

กำหนดการเปิด - ปิด ภาคเรียน ให้เป็นไปตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สป 1458/2527 ลงวันที่ 28 สิงหาคม 2527 ดังนี้

ภาคเรียนที่หนึ่ง	วันเปิดภาคเรียน	วันที่	16	พฤษภาคม
	วันปิดภาคเรียน	วันที่	11	ตุลาคม
ภาคเรียนที่สอง	วันเปิดภาคเรียน	วันที่	1	พฤศจิกายน
	วันปิดภาคเรียน	วันที่	1	เมษายน

หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ให้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ

การประเมินผลการเรียนและการจบหลักสูตร

การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักการ คือ ให้สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียนโดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์และแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียน การคิดจำนวนหน่วยการเรียนให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างไรก็ตามทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินผลการเรียน รายละเอียดอื่นๆ ในเรื่องวิธีประเมินผลการเรียน การตัดสินผลการเรียน การโอนผลการเรียน และการอนุมัติการจบหลักสูตร ให้ศึกษามาจากคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ

นักเรียนที่ได้รับอนุมัติให้จบหลักสูตร มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ ทุกประการ

**โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
ของเขตการศึกษา 6**

เขตการศึกษา 6 เป็นเขตการศึกษาที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์อยู่ในภาคกลางของประเทศ ประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี ในด้านการประถมศึกษาในสังกัดต่าง ๆ 2,154 โรงเรียนดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	จำนวน	2,002	โรงเรียน
กรมสามัญศึกษา	จำนวน	1	โรงเรียน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	จำนวน	96	โรงเรียน
กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง (โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาล)	จำนวน	55	โรงเรียน

ในส่วนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 2,002 โรงเรียน จำแนกเป็นรายจังหวัด ดังนี้

จังหวัดลพบุรี	426	โรงเรียน
จังหวัดสระบุรี	351	โรงเรียน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	424	โรงเรียน
จังหวัดอ่างทอง	159	โรงเรียน
จังหวัดสิงห์บุรี	146	โรงเรียน
จังหวัดชัยนาท	228	โรงเรียน
จังหวัดอุทัยธานี	269	โรงเรียน

สำหรับโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2535 จำนวนทั้งสิ้น 245 โรงเรียน โดยจำแนก
เป็นรายปีที่ทำโครงการในแต่ละจังหวัดของเขตการศึกษา 6 ดังนี้

ตารางที่ 4

ข้อมูลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2536
สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6

จังหวัด	จำนวนโรงเรียนขยายโอกาสฯ ปีการศึกษา					จำนวน ห้อง	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน
	2533	2534	2535	2536	รวม			
ลพบุรี	3	15	14	7	39	95	563	4,795
สระบุรี	2	13	12	6	33	76	400	4,198
อยุธยา	1	17	30	15	113	108	660	5,217
อ่างทอง	1	15	7	12	35	65	384	3,979
สิงห์บุรี	2	12	9	11	34	64	354	3,822
ชัยนาท	1	10	8	13	22	55	312	4,023
อุทัยธานี	1	12	10	12	35	62	306	3,751
รวม	11	94	90	76	321	525	2,979	29,785

ที่มา : ข้อมูลสำนักงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สปช., 2535

จากสภาพการจัดการศึกษาก่อนดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และระหว่างการค้าเนินงาน มีอัตราร้อยละ ของนักเรียนที่จบชั้น ป.6 เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 จำแนก เป็นรายปี และรายจังหวัด ของ เขตการศึกษา 6 ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของนักเรียนที่จบชั้น ป. 6 เข้าเรียนต่อ ม. 1
ปีการศึกษา 2531 - 2535

จังหวัด	ปีการศึกษา				
	2531	2532	2533	2534	2535
ลพบุรี	45.25	50.83	56.12	67.76	72.89
สระบุรี	57.82	62.48	64.48	67.91	76.68
อยุธยา	57.29	62.98	68.67	78.84	86.11
อ่างทอง	62.84	62.54	67.69	79.48	83.36
สิงห์บุรี	68.08	70.54	75.69	86.52	94.55
ชัยนาท	45.88	48.07	52.23	59.85	69.09
อุทัยธานี	39.42	40.42	44.90	56.35	64.50
เขตการศึกษา 6	52.50	56.45	61.09	70.53	77.60

ที่มา: ข้อมูลและสถิติพื้นฐานการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2535

จากสถานการณ์จัดการศึกษาก่อนดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และระหว่างดำเนินการ มีอัตราร้อยละ ของนักเรียนที่จบชั้น ป.6 เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 จำแนก เป็นรายปี และรายจังหวัด ของ เขตการศึกษา 6 ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของนักเรียนที่จบชั้น ป. 6 เข้าเรียนต่อ ม. 1
ปีการศึกษา 2531 - 2535

จังหวัด	ปีการศึกษา				
	2531	2532	2533	2534	2535
ลพบุรี	45.25	50.83	56.12	67.76	72.89
สระบุรี	57.82	62.48	64.48	67.91	76.68
อยุธยา	57.29	62.98	68.67	78.84	86.11
อ่างทอง	62.84	62.54	67.69	79.48	83.36
สิงห์บุรี	68.08	70.54	75.69	86.52	94.55
ชัยนาท	45.88	48.07	52.23	59.85	69.09
อุทัยธานี	39.42	40.42	44.90	56.35	64.50
เขตการศึกษา 6	52.50	56.45	61.09	70.53	77.60

ที่มา: ข้อมูลและสถิติพื้นฐานการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2535

เครือวัลย์ นพวงศ์ ๗ อุษยธา (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการดำเนินงานวิชาการ ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่สร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีความพร้อมในการดำเนินงานวิชาการอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย โดยมีความพร้อมในด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ส่วนด้านหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย เมื่อจัดลำดับความพร้อมในการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนทั้ง 5 ด้านพบว่า โรงเรียนมีความพร้อมจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านหลักสูตรและ ด้านสื่อการเรียนการสอน

เฉลิมลักษณ์ เนื้อไม้ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการนิเทศงานวิชาการในโรงเรียน ของผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหาร และครู โดยใช้แบบสำรวจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการที่สร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่มีความต้องการจำเป็นที่จะรับการนิเทศงานวิชาการ ในระดับปานกลาง คือการวัดและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศการศึกษาด้วยการวางแผน และด้านวิธีการดำเนินงาน ด้วยการส่งเสริมการสอน ความต้องการจำเป็นในระดับน้อย คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านงานประชุมอบรมทางวิชาการ สำหรับครูส่วนใหญ่มีความต้องการจำเป็นที่จะรับการนิเทศงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านห้องสมุด ด้านนิเทศการศึกษา ด้านวางแผนและกำหนด วิธีดำเนินการ ด้านส่งเสริมการสอน ส่วนความต้องการจำเป็นในระดับน้อย คือ ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประชุมอบรมทางวิชาการ

2. การใช้หลักสูตร

วิจิตรา บุขบา (2534) ได้ทำการวิจัย เรื่องการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กลุ่มประชากร ตัวอย่างเป็นศึกษานิเทศก์ จังหวัด ศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้บริหาร และครูหัวหน้ากลุ่มวิชา โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวม ข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามซึ่งสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยการยึดแนวทางจากจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และเกณฑ์การใช้หลักสูตร ได้จัดประชุมครูเพื่อวางแผนการสอน มีการจัดทำกำหนดการสอน บันทึกการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำคือ แผนการสอนโดยครูผู้สอนจัดทำเอง ศึกษานิเทศก์จังหวัดและศึกษานิเทศก์อำเภอให้ได้ค่าปรึกษา แนะนำในด้านนี้

2) ด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่างๆ เพื่อการใช้หลักสูตรพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความพร้อมของครูและจัดส่งครูไปอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ครูวิชาการโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา ครูประจำชั้น ม.1, ม.2 มีส่วนร่วมในการจัดการรายงานสอน ได้มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครูผู้สอน โรงเรียนมีห้องเรียนเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครูผู้สอน โรงเรียนมีห้องเรียนเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารให้การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ด้วยการเยี่ยมเยียนชั้นเรียนโดยใช้แบบสังเกตการสอน ศึกษานิเทศก์อำเภอได้สนับสนุนช่วยเหลือในด้านนี้ด้วยการจัดอบรม สัมมนา ประชุม ประสานงานด้านงบประมาณ และส่งเสริมให้มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

3) การสอนของครูพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ส่งครูเข้าร่วมประชุมสัมมนากับโรงเรียนมัธยม เพื่อปรับกิจกรรมการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนหลายๆแบบ มีการวัดและประเมินผลนักเรียนก่อนสอนทุกครั้ง ด้วยการสังเกตและนำผลมาปรับปรุงวิธีการสอนของครูโรงเรียนได้จัดครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

ด้านปัญหาพบว่า เอกสารประกอบหลักสูตรไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร งบประมาณไม่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ขาดการวางแผนการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารไม่มีเวลา นิเทศ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการนิเทศ

ศิริพร จุลปาท (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรแบบกึ่งระบบโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาผลการวิจัยพบว่า

1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนโรงเรียนไม่ได้ปรับจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ ทักษะ และกระบวนการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพความต้องการของท้องถิ่น ใช้กำหนดและแผนการสอน กลุ่มโรงเรียนมีปัญหา คือ ขาดผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ จัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ

2) การจัดปัจจัย และสภาพต่างๆ เพื่อการใช้หลักสูตรโรงเรียนให้ครูผู้สอนได้หลายวิชา เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอน จัดสถานที่ภายในโรงเรียนเป็นที่ฝึกอาชีพ ให้ฝึกอาชีพกับผู้ประกอบการ การบริหารหลักสูตรเป็น 3 รูปแบบคือ แบบปกติที่ใช้ในโรงเรียนทั่วไปแบบกึ่งระบบโรงเรียน และแบบปกติที่ใช้ในโรงเรียนทั่วไปกับแบบกึ่งระบบโรงเรียน มีปัญหา คือ จำนวนครูไม่เพียงพอ ครูไม่ได้รับการอบรมและพัฒนาวิชาชีพ ห้องเรียนไม่เพียงพอ และ ไม่มีสถานที่ฝึกงานอาชีพที่เหมาะสม

3) การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนได้รับวิธีสอน โดยให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองใช้บทเรียนสำเร็จรูป ฝึกงานอาชีพตามโครงการ จัดเนื้อหาวิชาให้โรงเรียนในห้องเรียน และนอกโรงเรียน จัดโครงการหารายได้ระหว่างเรียนเข้าไว้ในแผนงานของโรงเรียน ปัญหา คือ ขาดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอน ขาดพาหนะ และบุคลากรในการนิเทศติดตามผลการเรียนนอกโรงเรียน นักเรียนที่ได้รับการผ่อนผันการเรียน ขาดความรับผิดชอบในงานที่มอบหมาย และปฏิบัติงานไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. การประเมินผลการใช้หลักสูตร

สมพงษ์ สิงห์ประสิทธิ์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พุทธศักราช 2521 ของครูผู้สอนและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย กลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2524 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2535 โดยใช้แบบสอบถามตามความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอน และนักเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พุทธศักราช 2521 ในหมวดและโดยส่วนรวมทั้งหมด อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากความคิดเห็นของครูผู้สอน ในหมวดการวัดและประเมินผลเท่านั้น

ที่อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของครูผู้สอนในหมวดการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยแยกตามจังหวัด และโครงการเรียนพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นแยกตามขนาดโรงเรียน ซึ่งพบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ ความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการใช้หลักสูตรส่วนใหญ่มี ปัญหา และข้อเสนอแนะสอดคล้องกันในเรื่องเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอน เนื้อหาของวิชา และหนังสือแบบเรียน

ไพรัช วรรณพงศ์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงาน การใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 พุทธศักราช 2522 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 3 และระดับที่ 4 ในโรงเรียนผู้ใหญ่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

- 1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำโครงการสอน บันทึกการสอน โดยครูผู้สอนเองและมีผู้บริหารติดตามประเมินผล แต่มีปัญหาด้านครุศาสตร์ความเข้าใจในการจัดทำโครงการสอน และ ขาดเอกสารอ้างอิงในการทำบันทึกการสอน
- 2) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อม โรงเรียนมีการดำเนินการโดยผู้บริหาร โรงเรียนในเรื่องการจัดบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ การจัดตารางสอน การประชาสัมพันธ์หลักสูตรและติดตามผล การจัดโปรแกรมการเรียน การนำทฤษฎีบทที่ท่องถิ่นมาใช้เป็นปัจจัยประกอบการเรียนการสอนวิชาชีพ การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ยกเว้นการวางแผนและดำเนินการติดตามผล โดยผู้บริหาร และคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้น ในเรื่องการใช้อาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดการแนะแนว และการประเมินผลการใช้หลักสูตรสำหรับปัญหา ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถตรงตามสาขาวิชา ขาดความร่วมมือ งบประมาณไม่เพียงพอ การกระจายของเวลาในตารางสอนไม่เหมาะสม ขาดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์ การจัดโปรแกรมเรียนไม่สนองความต้องการของผู้เรียน และมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานน้อย
- 3) การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจัดวิธีสอน โดยวิธีสอนแบบบรรยาย มีหลักเกณฑ์ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา และการมีอยู่ของนวัตกรรม ในด้านการประเมินผลการเรียน ส่วนมากใช้วิธีการซักถาม และสังเกตการอภิปรายของนักศึกษา และจัดทำรายงาน ปัญหาที่โรงเรียนพบ คือ ขาดอุปกรณ์ที่จำเป็น ขาดเครื่องมือวัดผลที่ได้มาตรฐาน และครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอน

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 12 (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 12 กลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้าหมวดวิชา ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

1) โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 ส่วนใหญ่จะมีความพร้อมในด้านการใช้หลักสูตรทุกด้าน แต่ยกเว้นบางประเด็นที่พบว่ายังไม่พร้อมได้แก่ การเปิดสอนวิชาอาชีพ วิชาแหล่งวิทยาการท้องถิ่น นักเรียนนิยมเลือกเรียนแผนการเรียนวิชาสามัญมากกว่าวิชาครูอาจารย์ ทำหน้าที่สนับสนุนการสอน เช่น ครูแนะแนว บรรณารักษ์ ครูอนามัย วิชาครูผู้สอนวิชาการงานอาชีพ ครูสอนดนตรี โรงเรียนขนาดเล็กมีสื่อการเรียน และอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ

2) หมวดวิชาต่างๆ มีความพร้อมในการใช้หลักสูตรทุกด้าน ยกเว้นบางประเด็นที่ขาดความพร้อม ได้แก่ มีคู่มือครูไม่ครบทุกรายวิชา ยกเว้นวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ครูผู้สอนขาดความรู้ ในการผลิตและการใช้สื่อการเรียนโดยเฉพาะ ขาดการนำวัสดุท้องถิ่นมาผลิตสื่อการสอน ขาดการประเมินผลการเรียน ไม่มีการสำรวจความบกพร่องของผู้เรียนเพื่อการสอน

3) สภาพปัญหาการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน และระดับหมวดวิชาด้านต่างๆ โดยเฉลี่ยจะมีปัญหาระดับน้อยที่สุด และน้อย ยกเว้นปัญหาด้านการสอนซ่อมเสริมซึ่งเป็นปัญหาระดับมาก ส่วนปัญหารองลงมาคือด้านสื่อการเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษา (2535) ทำการศึกษาเรื่องการประเมินการใช้หลักสูตรปีการศึกษา 2533 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งมีขอบเขตของการประเมิน 2 ด้าน คือ

1. ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ประเมินกระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียน เฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนที่สอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และบางโรงเรียนจะเป็นโรงเรียนที่มีการสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ได้ใช้แนวคิดในการพัฒนาเชิงระบบ โดยวิเคราะห์งานโรงเรียนเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การบริหารหลักสูตร และการเรียนการสอน

ผลการศึกษาด้านกระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนได้มากในเรื่องการเตรียมบุคลากรและการจัดระบบบริหาร สำหรับการบริหารหลักสูตรทำได้มากในเรื่องการวางแผนทั่วไป ส่วนการเรียนการสอน ทำได้มาก

ในเรื่องการวางแผนทั่วไป การสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการจัดและพัฒนาการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตร กิจกรรมที่โรงเรียนยังปฏิบัติได้น้อยในด้านการเตรียมความพร้อม ได้แก่ การจัดข้อมูลพื้นฐานการบริหารหลักสูตร ได้แก่ การประเมินผลการดำเนินงาน และด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การสอนเป็นกระบวนการ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา ในภาพรวมของประเทศ พบว่า โรงเรียนปฏิบัติการทุกๆด้าน ได้ในระดับปานกลาง โรงเรียนปฏิบัติการที่ได้มากจะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ หรือเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา หรือเป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพความพร้อมความต้องการจำเป็น การติดตาม การปฏิบัติงานในด้านการใช้หลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะสั้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตร จะทำให้ได้สภาพ และระดับของการปฏิบัติงานรวมทั้งปัญหาอุปสรรค ที่จะ เป็นเครื่องบ่งชี้ในการพัฒนาการใช้หลักสูตรในระยะยาวนั้นมีน้อย และยังเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นบางส่วนเท่านั้น ดังนั้น ถ้าได้ทราบถึงผลการใช้หลักสูตรที่เป็น การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงในระยะแรก และหาวิธีการพัฒนาให้ดีขึ้น ในปีการศึกษาถัดไปจะทำให้ลดปัญหาการใช้หลักสูตรลงได้ จึงได้กำหนดกรอบความคิดในการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติของเขตการศึกษา 6 ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป